

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อน
ผลการศึกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอต่อประเด็น
แรงงาน
ชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
นักปกป้องสิทธิมนุษยชน
การลงทุนระหว่างประเทศ
และบรรษัทข้ามชาติ

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนพัฒนาจาก
รายงานการศึกษาวิจัย ในประเด็น “ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”
โครงการเผยแพร่และขับเคลื่อนผลการศึกษาวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อน
ผลการศึกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อนผลการศึกษาวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนพัฒนาจากรายงานการศึกษาวิจัย ในประเด็น

“ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”. -- กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๔.

๕๖ หน้า.

๑. สิทธิมนุษยชน. II. ชื่อเรื่อง.

๓๒๓.๔

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๘๒๗๔-๑๔-๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑

: สิงหาคม ๒๕๖๔

จำนวนพิมพ์

: ๑,๕๐๐ เล่ม

จัดทำโดย

: กลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จัดพิมพ์โดย

: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖ – ๗

๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๓๘๐๐, ๐-๒๑๔๑-๓๙๐๐

สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

เว็บไซต์ : www.nhrc.or.th

พิมพ์ที่

: บริษัท พรินท์เอเบิล จำกัด

PRINTABLE
บริษัท พรินท์เอเบิล จำกัด

๒๘๕ ซอยพัฒนาการ ๕๓ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐

โทร. ๐๒-๓๒๒-๕๖๒๕ และ ๐๙๔-๕๕๕-๒๙๖๕

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนผลการศึกษาวิจัยฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่บทเรียน
ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องในประเด็น “ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน” โดยประมวล
องค์ความรู้ที่ปรากฏในรายงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรายงานผลการตรวจสอบ
และผลการพิจารณา ของ กสม. เพื่อใช้เผยแพร่เป็นการทั่วไปกับบุคคล ภาคประชาชน
องค์กรชุมชน ภาคเอกชน รวมถึงหน่วยงานรัฐทั้งภาคปฏิบัติและภาคนโยบาย เพื่อให้เกิด
การขับเคลื่อน และสร้างรูปธรรมการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
รวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ยอมให้แจกจ่าย
เปลี่ยนแปลง ดัดแปลง หรือใช้งานตามต้นฉบับ ที่ไม่ได้เป็นการทำเพื่อวัตถุประสงค์
ในทางการค้า แต่ผู้รับอนุญาตต้องรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานที่นำไปใช้เสมอ
รวมทั้งเผยแพร่งานสร้างสรรค์ใหม่บนสัญญาอนุญาตแบบเดียวกันเสมอ

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)	๔
บทนำ	๕
ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนและการนำไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย	๖
ข้อเสนอแนะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๒/๒๕๖๓	๙
ประเด็นสิทธิแรงงาน	๑๗
ประเด็นชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	๒๑
ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	๓๘
ประเด็นการลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ	๔๒
ข้อเสนอแนะ	๔๙
อ้างอิง	๕๖

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ และ ๒๗ กำหนดให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

๑

ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๒

จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน

๓

เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

๔

ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

๕

สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

๖

ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงตลอดทั้งการให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

๗

ส่งเสริมและเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของแต่ละบุคคลที่ทัดเทียมกัน และการเคารพในสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นซึ่งอาจแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และศาสนา

๘

ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรการระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชน

๙

เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีหรือการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑๐

หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

บทนำ

หลังจากการนำเสนอรายงานของประเทศไทยตามกลไก Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ ๒ ต่อคณะทำงาน UPR สมัยที่ ๒๕ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส ประเทศไทยได้จัดทำและบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลักการชี้แนะสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) โดยจัดตั้งกลไกคณะกรรมการกำหนดแนวทางจัดทำ ติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการจัดทำแผน NAP ทั้งนี้ ได้จัดกระบวนการประเมินข้อมูลพื้นฐาน (NBA) โดยประชุมร่วมกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหารือกับคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบริษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ของสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights) ในขณะนั้น กสม. ได้ปฏิบัติงานในประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ทั้งการติดตามตรวจสอบกรณีร้องเรียน และการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมต่าง ๆ โดยได้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผน NAP เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนรวม ๑๒ ประเด็นจาก กสม. ควบคุมกระบวนการพัฒนาและจัดทำ NAP จนกระทั่งในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผน NAP (ระหว่างปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ครอบคลุมประเด็นหลัก ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) แรงงาน (๒) ชุมชน ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (๓) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (๔) การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ

ทั้งนี้ ในการดำเนินการติดตาม ตรวจสอบกรณีร้องเรียนของ กสม. ในภาพรวมตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ถึงปัจจุบันมีการร้องเรียนในประเด็นคาบเกี่ยวธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก อาทิ การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการโรงไฟฟ้า เขื่อนแก่งเสือเต้น การจัดการน้ำ การจัดการขยะ/สิ่งปฏิกูล การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการดำเนินโครงการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยผู้ที่ถูกร้องเรียนถึงการกระทำที่กระทบหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นทั้งภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ กสม. ให้ความสำคัญกับการผลักดันการนำหลักการ UNGPs และการติดตามการปฏิบัติของ NAP ใน ๓ ส่วนหลัก คือ (๑) การตรวจสอบกรณีร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (๒) การส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการนำเครื่องมือ หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องไปปรับใช้ในห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ และ (๓) การศึกษาวิจัยทั้งเชิงเนื้อหาความรู้ และเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น เพื่อเป็นการเผยแพร่บทเรียน ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องในประเด็น **“ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”** จึงประมวลองค์ความรู้ที่ปรากฏในรายงานการศึกษาวิจัย ๕ ประเด็น* และรายงานผลการตรวจสอบและผลการพิจารณาของ กสม. โดยสังเคราะห์ประเด็น การประเมิน และข้อเสนอแนะตาม ๔ ประเด็นหลักในแผน NAP เชื่อมโยงกับข้อเสนอของงานวิจัย “การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD)” และใช้เผยแพร่เป็นการทั่วไปต่อประชาชน องค์กรชุมชน ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐและหน่วยงานเชิงนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนและสร้างรูปธรรมการดำเนินการรวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภาพรวมต่อไป

* ดำเนินการโดย กสม. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ได้แก่ (๑) มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจ เพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน (๒) บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน (๓) การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD) (๔) แนวทางการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก และ (๕) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ และที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และการนำไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย

การดำเนินธุรกิจที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในหลายประการ อาทิ การก่อกวนละเมิด การโยกย้ายที่อยู่ของชุมชน การละเมิดสิทธิของแรงงานและการเกิดแรงงานบังคับ รวมถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยรวมของประชาชนในพื้นที่ประกอบธุรกิจนั้น ๆ จนทำให้ประชาชนและองค์กรระหว่างประเทศร่วมกันสร้างบรรทัดฐานเพื่อให้การดำเนินธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยในปี ๒๕๕๓ องค์กรสหประชาชาติได้ประกาศข้อตกลงโลกแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Global Compact : UNGC) เป็นมาตรการโดยความสมัครใจของภาคธุรกิจภายใต้หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน แรงงาน สิ่งแวดล้อม และการต่อต้านการคอร์รัปชัน และในปี ๒๕๕๔^๖ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้รับรองเอกสารหลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจของสหประชาชาติ ภายใต้กรอบ “**คัมครอง-เคารพ-เยียวยา**” (The United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR) : Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework)^๗ พร้อมผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ นำหลักการชี้แนะ UNGPR ไปใช้ให้เกิดผลในประเทศของตน

ในปี ๒๕๕๙ ที่ประชุมทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในกระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ ๒ (วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙) รัฐบาลไทยได้รับข้อเสนอแนะจากประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๔๙ ข้อ รวมถึงข้อเสนอที่ให้ไทยจัดทำและบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan : NAP) เพื่อปฏิบัติการตามหลัก UNGPR ซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งกลไกคณะกรรมการกำหนดแนวทางจัดทำ ติดตาม และประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก (focal point) มีการจัดทำแผน NAP อย่างต่อเนื่อง และในปี ๒๕๖๑ จากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและการหารือกับคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบริษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ของสหประชาชาติ (UN Working Group on the issues of human rights and transnational corporations and other business enterprises) ได้กำหนดประเด็นสำคัญ (key priority area) ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) แรงงาน (๒) ชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (๓) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (๔) การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นที่มาของการเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผน NAP เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนรวม ๑๒ ประเด็นจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่ง กสม. ได้ขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าวโดยร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ อาทิ กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการนโยบายและกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ (สกร.) สถาบันการเงินและการธนาคาร และหน่วยงาน/องค์กรระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้มีการนำเอาหลักการ UNGPR ไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรง ในกระบวนการผลักดันและขับเคลื่อนดังกล่าว ทั้ง กสม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการ ได้แก่ (๑) การตรวจสอบกรณีร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (๒) การส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในวงกว้าง รวมถึงการส่งเสริมการนำเครื่องมือ หรือ

^๖ ประเทศไทยได้รับรับรองหลักการ UNGPR ในการประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council: HRC) ในปี ๒๕๕๔

^๗ “Protect” รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองทุกคนภายใต้เขตอำนาจรัฐ (jurisdiction) มิให้เกิดการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ รัฐจะต้องมีกระบวนการที่เหมาะสมในการปกป้อง สืบสวนสอบสวน ลงโทษ และเยียวยาผ่านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ

“Respect” ธุรกิจมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยบริษัทต้องรู้และแสดง (know and show) ว่าตนได้เคารพสิทธิมนุษยชน บริษัทต้องรู้ผลกระทบหลักเสี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลต่าง ๆ ในทุกพื้นที่ที่มีการประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใดหรือธุรกิจประเภทใด และระบุผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้าบริษัทพบว่า เป็นสาเหตุ หรือเป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบทางลบต่อสิทธิมนุษยชน บริษัทต้องจัดให้มีหรือมีส่วนในกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ

“Remedy” เมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น รัฐต้องมีกระบวนการที่ทำให้แน่ใจได้ว่าเหยื่อ/ผู้เสียหาย สามารถเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นกลไกทางศาลหรือกลไกที่นอกเหนือจากศาล หรือกระบวนการทาง ปกครอง และเมื่อปรากฏว่า ธุรกิจกระทำหรือมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิทธิมนุษยชน บริษัทถูกคาดหวังให้ริเริ่ม หรือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการบรรเทาผลกระทบต่อบุคคล/ชุมชนในระดับปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่เกี่ยวข้องไปปรับใช้ในห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ อาทิ อุตสาหกรรมโรงแรมและการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม การเกษตรและปศุสัตว์ และ (๓) การดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อผลักดันให้เกิดการนำสิทธิมนุษยชนไปใช้ ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ^๔

การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ

ว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

รัฐบาลไทยได้แถลงรับข้อเสนอแนะจากการประชุมทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในกระบวนการ UPR รอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙ จากประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๔๙ ข้อ และได้พิจารณาตอบรับทันที ๑๘๗ ข้อ หนึ่งในนั้น คือ การเสนอให้ไทยพัฒนา รับรอง และบังคับใช้แผนปฏิบัติการแห่งชาติ ว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลักการ UNGP^๕ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการเพื่อจัดทำ แผน NAP อาทิ การจัดทำรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภาคธุรกิจ (National Baseline Assessment : NBA) โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผน NAP การประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภูมิภาคอาเซียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการจัดทำแผน NAP และต่อมาได้ประกาศ ใช้แผน NAP ในปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีการเผยแพร่และติดตามการดำเนินการตามแผน NAP รวมถึงการพิจารณาทบทวน แผนดังกล่าวเป็นระยะ

สำหรับการดำเนินการของภาคธุรกิจนั้น จากการประมวลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า แม้ภาคธุรกิจตื่นตัวเรื่อง สิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่ภาคธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนจนถึงขั้นนำมาตราฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ หลักการ UNGP มาใช้ในกิจการของตนไม่มากนัก ดังเช่นข้อมูลจากงานวิจัยที่สำรวจประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมจากบริษัทพลังงานที่ใหญ่ที่สุด ๑๐ อันดับ^๖ โดยงานวิจัยระบุว่า ประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อยู่ในระดับต่ำสุด และไม่มียุติวิธีใดได้คะแนนปานกลาง เนื่องจากหลักเกณฑ์ปานกลาง คือการประเมินความเสี่ยง ด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในบริษัทเองและในห่วงโซ่อุปทานของบริษัท ซึ่งไม่มีบริษัทใดระบุว่า มีการจัดทำในปี พ.ศ. ๒๕๕๙^๗ ส่วนประเด็นที่บริษัทโดยรวมได้คะแนนต่ำเป็นอันดับสองคือ การปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อลูกจ้างเหมาช่วง (sub-contract) ซึ่งประเด็นนี้บางบริษัทมองว่า เป็นความรับผิดชอบของผู้รับเหมาที่จ้างเหมาช่วงโดยตรง มิใช่ความรับผิดชอบของบริษัท นอกจากนี้ งานวิจัยมีข้อสังเกตถึงคะแนนในหมวดผลกระทบต่อชุมชนซึ่งสูงกว่าหมวดการป้องกันผลกระทบต่อชุมชน กล่าวคือ ในภาพรวม ทุกบริษัทสามารถควบคุมปฏิบัติการระดับโรงงานให้มีความปลอดภัย และไม่ส่งผลกระทบต่อ สาธารณชนใกล้เคียง แต่หลายบริษัทยังไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอกับการเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินการ เชิงรุก เพื่อบรรเทาความกังวลและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการสื่อสาร เช่น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากโรงงาน ในภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจง่าย เป็นต้น^๘

^๔ ในส่วนที่มีการดำเนินงานโดย กสม. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ได้แก่ (๑) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจ เพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน” (๒) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน” (๓) รายงาน การศึกษาวิจัย เรื่อง “การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD)” (๔) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสกัดปาล์ม” และ (๕) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “การประเมินข้อมูลพื้นฐาน ระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับ การลงทุนของประเทศ และที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

^๕ ข้อ ๔๘ โดยประเทศสวีเดน

^๖ ข้อมูลจากโครงการวิจัย เรื่อง “การประเมินระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัท พลังงานที่ใหญ่ที่สุด ๑๐ อันดับ เป็นการวิจัยที่ใช้ผล การทดสอบชุดตัวชี้วัดระดับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้ข้อมูลปี ๒๕๕๙ เป็นฐาน

^๗ ยกเว้นบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (PTT) ซึ่งระบุว่าจะจัดทำในปี ๒๕๕๘ และตั้งเป้าจะดำเนินการตามผลการประเมินในปี ๒๕๕๙

^๘ ข้อมูลจาก www.isranews.org/isranews-news/55213-news-55213.html

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญและนำมาตราฐานสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาใช้ มักจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่หรือเคยเป็นผู้ประสบปัญหาจากการดำเนินการที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบอย่างรุนแรงต่อบริษัทมาก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากได้มีหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ยกตัวอย่างเช่น การประกาศใช้แนวปฏิบัติเรื่องแรงงาน (Practices Guideline on Labour) ที่สอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน รับรองหลักการความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ โดยมีการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การจัดตั้งศูนย์ธรรมาภิบาล (CG Center) ขึ้น เพื่อกำหนดการดำเนินการให้บริษัทมีธรรมาภิบาล การจัดทำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance Code : CG Code) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับคณะกรรมการบริษัทจดทะเบียนในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมุ่งหวังให้กิจการมีผลประกอบการที่ดี โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องในระยะยาว มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถปรับตัวได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^๙ ทั้งนี้ พบว่า ปัจจุบันร้อยละ ๗๖ ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้มีการประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของบริษัทแล้ว

ในส่วนของการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการดำเนินโครงการทั้งของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคธุรกิจนั้น พบว่า ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจโดยเฉพาะกับกรณีที่เกิดขึ้นกับโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนกับประชาชนจำนวนมาก การเยียวยามักเป็นผลจากกระบวนการยุติธรรม เช่น ผลจากคำพิพากษาของศาล ซึ่งมักใช้ระยะเวลานาน เป็นการละเมิดผู้ได้รับผลกระทบในการพิสูจน์ความเสียหาย และมักเกิดขึ้นในรูปแบบของการเยียวยาทางการเงิน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี บางกรณี ศาลก็ได้มีคำพิพากษาให้มีการเยียวยาในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการเยียวยาทางการเงิน อาทิ กรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐ กรณีชาวบ้านคดีที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ โดยให้บริษัทคู่ความต้องฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้กลับมาใช้ได้ตามเดิมนอกเหนือจากการชดเชยค่าเสียหาย จำนวน ๓๖ ล้านบาท^{๑๐}

^๙ ข้อมูลจาก www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1491030960

^{๑๐} ข้อมูลจาก www.bbc.com/thai/thailand-41225292

ข้อเสนอแนะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๖/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่องข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
กรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP)

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้พิจารณาคำร้องเรียนขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรอบเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจไม่ว่าที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้น จากสถิติการร้องเรียนต่อ กสม. ระหว่างปี ๒๕๔๔ – ๒๕๖๐ ปรากฏว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการดำเนินกิจการ เช่น การบริหารจัดการพลังงาน การประกอบกิจการเหมืองแร่ โครงการพัฒนาหรือการลงทุนขนาดใหญ่ เป็นต้น ทั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และจากโครงการลงทุนหรือการพัฒนาทั้งของรัฐและเอกชนสัญชาติไทยในประเทศเพื่อนบ้าน และปัญหาสิทธิแรงงาน แรงงานข้ามชาติ และสิทธิมนุษยชนของผู้มีส่วนได้เสียและกลุ่มเปราะบาง

ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทวีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อประเทศไทยมีนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศ ส่งผลให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยจำนวนมาก ในขณะที่การส่งออกสินค้าของประเทศไทยก็เผชิญหน้ากับการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีของประเทศคู่ค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีการให้ใบแดงของสหภาพยุโรปต่อการทำประมงของไทย เนื่องจากถูกมองว่าการทำประมงของไทยนั้นมีลักษณะเป็นการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing : IUU Fishing) มาตรการเหล่านี้ถือว่าเป็นมาตรการทางการค้าที่มีใช้ภาษีซึ่งนำมาบังคับใช้ต่อประเทศที่มีการส่งออกสินค้าประมงไปยังสหภาพยุโรป ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อรัฐบาลไทย ตลอดจนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมประมง รวมทั้งกลุ่มแรงงานไทยและกลุ่มแรงงานต่างด้าวหลายหมื่นคนในอุตสาหกรรมประมง หรือการจัดระดับสถานการณ์การค้ามนุษย์ของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons Report : TIP Report) ส่งผลกระทบต่อภาคการค้าและอุตสาหกรรมส่งออก ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและการประมงของประเทศไทย ถูกห้ามนำเข้า และอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสินค้าไทยในสายตาผู้บริโภคชาวต่างชาติ รวมถึงทำให้ประเทศไทยอาจถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้า และมาตรการการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากประเทศคู่ค้ารายสำคัญอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องเรียนประเด็นข้างต้นมีลักษณะที่ไม่อาจดำเนินการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นได้ เฉพาะตัวเป็นรายกรณี แต่จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่อนั้นหรือลักษณะเดียวกันนั้นขึ้นอีก และด้วยเหตุที่ในปี ๒๕๕๔ (ค.ศ. ๒๐๑๑) องค์การสหประชาชาติได้ให้ความเห็นชอบกับหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGP) ในการประชุมใหญ่สามัญของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนครั้งที่ ๑๗ และเผยแพร่เป็นเอกสารเลขที่ A/HRC/17/31 เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๔ เพื่อเป็นการรับมือต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากกิจกรรมทางธุรกิจในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมรับรองหลักการดังกล่าวด้วย

ต่อมาในปี ๒๕๕๗ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) ได้มีข้อมติให้ประเทศสมาชิกดำเนินการจัดให้มีแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights: NAP) ซึ่งเป็นเอกสารยุทธศาสตร์ทางนโยบายที่ได้รับการพัฒนาโดยรัฐเพื่อคุ้มครองผลกระทบสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงที่เกิดจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยมีความสอดคล้องไปกับหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายภายใน กฎระเบียบและสภาพแวดล้อมให้ตอบสนองต่อประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน โดยสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น กสม. จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights: NAP) เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยเป็นไปตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ ซึ่งบัญญัติให้ กสม. เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ วรรคหนึ่ง

๒. สารสำคัญของเรื่อง

กสม. ได้พิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อกฎหมาย หลักการสิทธิมนุษยชน สถิติการร้องเรียน รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประจำปี รายงานการศึกษาวิจัย ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ กสม. พบประชาชน ๕ ภูมิภาค และเวทีสัมมนาวิชาการแล้วเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ ดังนี้

๒.๑ ควรระบุการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและมาตรการแก้ไขปัญหาด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย รวมถึงมาตรการป้องกันและเยียวยาที่มีประสิทธิภาพกรณีเกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจ โดยอาจใช้ข้อมูลจาก กสม. รวมถึงรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ กสม. เคยเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาประกอบกับข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานของรัฐ ภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปวิเคราะห์และจัดทำนโยบายรวมถึงมีมาตรการการแก้ไขปัญหารอบด้านและมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ควรกำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่องค์กรธุรกิจที่ตั้งอยู่ในดินแดน หรือเขตอำนาจอธิปไตยของไทยต้องปฏิบัติตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) โดยในการริเริ่มหรือพัฒนาโครงการต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ในโครงการก่อนตัดสินใจดำเนินโครงการ และพิจารณาระบุแผนงานในการจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชน

๑๒ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๓ ควรจัดทำรายงานการประเมินสภาพแวดล้อม สถานการณ์สำคัญด้านธุรกิจ และกรณีการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย (National Baseline Assessment: NBA) รวมทั้งศึกษาประเด็นปัญหา และช่องว่างและการประเมินแนวโน้มสถานการณ์ด้านธุรกิจ กับสิทธิมนุษยชนและปัญหาสำคัญ ที่เกิดขึ้นภายใน ประเทศ ในช่วงระยะเวลาที่แผนจะมีผลบังคับใช้ระยะเวลา ไม่ต่ำกว่า ๕ ปี โดยควรมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบท และระบุถึงปัญหาผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนอย่าง ร้ายแรงของภาคธุรกิจตามความเป็นจริง ซึ่งอย่างน้อย ควรประกอบด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยเอื้อ อุปสรรค และความท้าทายด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ของประเทศไทย จำนวน ๔ มิติ ประกอบไปด้วย มิติด้าน เศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติทาง ด้านการเมืองการปกครอง

๒.๔ ควรระบุถึงการนำนโยบายว่าด้วยธุรกิจ กับสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ในกรณีเฉพาะใด ๆ และควรระบุถึงปัญหาอุปสรรคและ ข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และระบุขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การจัดสรรงบประมาณ ที่เพียงพอ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับ ใช้กฎหมายและการเพิ่มมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหา การทุจริตของเจ้าหน้าที่ โดยอาจระบุมาตรการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคธุรกิจจัดทำรายงานการตรวจสอบ การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) และเปิดเผยต่อสาธารณชน รวมถึงความเสี่ยงและผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Risk and Impact Assessment) เพื่อให้มีการส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบของ บริษัทในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอันเกิดขึ้น จากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ

๒.๕ ควรระบุหลักประกันที่จะทำให้รัฐวิสาหกิจเป็นผู้นำในการเคารพและส่งเสริมการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยอาจกำหนดแผนการบรรจบบัญญัติให้มีกลไกการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจโดยการคำนึงถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎหมายการพัฒนาการกำกับดูแลและบริหารรัฐวิสาหกิจ รวมถึงการกำกับดูแลให้รัฐวิสาหกิจดำเนินประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) ในการดำเนินการของรัฐวิสาหกิจด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรภาคเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางกายภาพ การขนส่ง สารสนเทศการสื่อสาร และการบริการอื่น ๆ รวมถึงบริการอิเล็กทรอนิกส์และบริการในกรณีฉุกเฉินที่เปิดหรือจัดให้แก่สาธารณะและต้องมีหลักประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนั้นได้ (Accessibility Rights for All)

๒.๖ ควรระบุถึงการรับประกันให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนในกิจกรรมทางธุรกิจซึ่งอาจได้รับการสนับสนุนและให้ประกันการลงทุน โดยควรระบุให้มีการศึกษาความเสี่ยงและผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในการจัดทำบริการสาธารณะดังกล่าวโดยบริษัทเอกชนหรือกรณีที่มีการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อจัดทำโครงการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่เป็นหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐมอบหมายหน้าที่ให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดทำโครงการดังกล่าวแทนผ่านสัญญาร่วมลงทุน (Public-Private Partnership) มาตรการและกลไกการกำกับดูแลเพื่อแก้ไขปัญหามลกระทบดังกล่าว อีกทั้งยังควรใช้หลักการประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนและการเฝ้าระวังด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังในการจัดทำบริการสาธารณะและสัญญาการร่วมลงทุนนั้นด้วย

๒.๗ ควรระบุหลักประกันการเคารพลีทิมมนุษยชน
 ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยระบุให้ หน่วยงาน
 ของรัฐและรัฐวิสาหกิจศึกษาแนวทางในการมีมาตรการ
 ที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและ
 การบริหารพัสดุ ตามที่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงาน
 ผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอ
 ในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติ
 การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐด้วยตามรายงาน
 ผลการพิจารณาที่ ๒๐๖/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙
 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหาร
 พสดุภาครัฐ พ.ศ. ประกอบด้วย

๒.๘ ควรระบุถึงแผนการบูรณาการ และประกัน
ความสอดคล้องประสานด้านนโยบายในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
กับธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนภายในหน่วยงานของรัฐ
 รวมไปถึงการระบุแนวนโยบายและเชื่อมโยงกับแผน
 ยุทธศาสตร์ฉบับต่าง ๆ อาทิ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
 แผนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ : สิทธิมนุษยชนร่วม
 ขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
 (National agenda : Integrated human rights
 for mobilizing “Thailand 4.0” policy towards
 sustainable development) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
 และสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี
 โดยต้องสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้าน
 สิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงการกำกับ
 ดูแลภาคธุรกิจให้เคารพลีทิมมนุษยชนตามขอบเขต
 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ

๒.๙ ควรระบุหลักการสำคัญที่จะประกันว่าการ
ลงนามในสนธิสัญญาด้านการค้าระหว่างประเทศ
ของไทยจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน
 โดยอาจจะระบุให้รัฐบาลต้องพิจารณาการประเมินผลกระทบ
 ด้านสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากข้อตกลงดังกล่าว
 รวมถึงควรพิจารณาข้อบทเพื่อความมั่นคงแห่งสัญญา
 (Stabilization clause) ในข้อตกลงการลงทุนจะไม่
 ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายของรัฐในการส่งเสริม
 คุ่มครอง และปรับปรุงการดำเนินการ ให้สอดคล้องกับ
 หลักการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยอาจพิจารณาแนวทาง
 การเจรจางานพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนด้วย

๒.๑๐ ควรระบุแผนงานและรายละเอียดในการเพิ่มศักยภาพ ความรู้ การแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบาง โดยควรระบุมาตรการที่มีประสิทธิภาพทั้งที่ใช้ได้เป็นการทั่วไปและที่ใช้เฉพาะรายอุตสาหกรรมในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการแก้ไขอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการขาดข้อมูล ความรู้และการคุ้มครองผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิหรือนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกคุกคาม ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวควรรวมถึงการสร้างความเข้มแข็งและสร้างความตระหนักในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางกฎหมายของบุคคลหรือชุมชน

อีกทั้งควรวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเปราะบางหรือบุคคลชายขอบ รวมถึงเร่งรัดการแก้ไขกฎหมายเพื่อป้องกันการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดี โดยไม่สุจริตหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบหรือฟ้องคดีโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้ตามปกติธรรมดา เช่น การยื่นฟ้องศาลในพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้จำเลยได้รับความยากลำบากในการเดินทางไปต่อสู้อคดีหรือการฟ้องจำเลยในข้อหาที่หนักกว่าความเป็นจริงเพื่อให้จำเลยต้องยอมกระทำหรือไม่กระทำการอันเป็นการมิชอบ โดยเฉพาะการฟ้องเพื่อคุกคามการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยในการป้องกันตนเองหรือปกป้องประโยชน์สาธารณะ หรือการฟ้องโดยผู้เสียหายไม่ยอมมาปรากฏตัวอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกฟ้องร้องและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๒.๑๑ ควรระบุถึงแผนการ มาตรการ แนวทาง และวิธีการการแก้ไขปัญหาช่องว่างทางกฎหมายและกระบวนการทางปกครองที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยในแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ อาจระบุให้มีการศึกษาวิเคราะห์ ระบุ และมีมาตรการจัดการช่องว่างทางกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีที่อาจส่งผลกระทบต่อเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพทั้งในกรณีทั่วไปและในกรณีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชนเฉพาะหรือที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง ทั้งนี้ ควรพิจารณาครอบคลุมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลแรงงาน และแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เป็นต้น

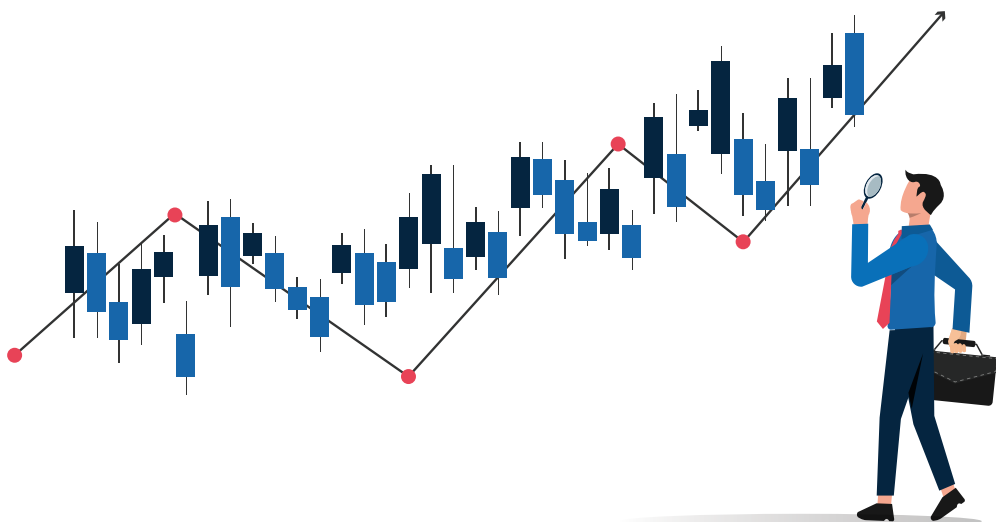
๒.๑๒ ควรระบุถึงกลไกการเยียวยานอกกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และกฎหมายว่าด้วยการเยียวยา นอกกระบวนการยุติธรรม กลไกการร้องทุกข์นอก กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม โดยพิจารณาเพิ่มอำนาจให้แก่หน่วยงานดังกล่าวให้ ครอบคลุมและเพียงพอเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อจะได้ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกลไกการแก้ไขปัญหาการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจได้อย่าง สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

ดาวน์โหลดรายงานฉบับเต็ม ได้ที่

ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ ว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ที่ ๒/๒๕๖๑

**ประเด็น
สิทธิแรงงาน**

ภาพรวมประเด็นสิทธิแรงงาน^{๑๑}

จากการทบทวนสถานการณ์ด้านสิทธิแรงงาน พบความก้าวหน้าในการบังคับและปฏิบัติตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นแรงงานที่เน้นให้การบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติตามนโยบายที่มีผลเป็นการคุ้มครองแรงงาน ทั้งการประกันค่าแรงขั้นต่ำ ความปลอดภัยในการทำงานและประกันการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและความยุติธรรมของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการเปิดใช้ระบบการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติและออกกฎหมายใหม่ เพื่อตอบสนองต่อข้อเสนอแนะดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ด้วยพลวัตของการโยกย้ายถิ่นฐานของแรงงาน ทั้งแรงงานภายในประเทศและแรงงานข้ามชาติ ส่งผลให้รัฐไทยต้องประสบกับข้อท้าทายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
มาตรฐานการคุ้มครองแรงงานถ้วนหน้าข้อเท็จจริงยังพบว่า บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มุ่งเน้นการคุ้มครองแรงงานโดยแยกเฉพาะกลุ่ม อันส่งผลถึงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองที่แตกต่างกัน ไม่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย	แรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงสิทธิของกองทุนประกันสังคมทั้ง ๗ สิทธิได้อย่างสมบูรณ์ อาทิ กรณีสิทธิในการเบิกเงินสงเคราะห์บุตรแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเบิกได้เหมือนแรงงานไทยด้วยเงื่อนไขของประกันสังคม ทั้งนี้ยังมีเรื่องของสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานซึ่งแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับด้วย เช่น วันหยุดพักผ่อนประจำปี (๖ วันต่อปี) วันหยุดตามประเพณี (๑๓ วันต่อปี) วันลาป่วยต้องได้รับค่าจ้างปีละ ๓๐ วัน วันลาทำหมัน วันลาไปศึกษาเรียนรู้ และค่าจ้างในวันลาคลอด ๔๕ วัน เป็นต้น
การกำหนดกรอบกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การ แรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๘๗ และฉบับที่ ๙๘ โดยผลของการแก้ไข พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ กระทบต่อสิทธิในการรวมกลุ่มของแรงงานถูกแบ่งแยกออกตามประเภทกลุ่ม แรงงาน ไม่เป็นไปตามหลักการเดียวกันอีกทั้งกระบวนการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวไม่ผ่านการรับฟังความเห็นจากกลุ่มแรงงานซึ่งมีส่วนได้เสียโดยตรงต่อการบังคับใช้	ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยยังไม่สามารถรวมกันจัดตั้งสหภาพแรงงานหรือดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการ อนุกรรมการ และที่ปรึกษาสหภาพแรงงาน แต่มีสิทธิเพียงเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานได้เท่านั้น

^{๑๑} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) แนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย: กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตามสถานการณ์ด้านแรงงานใน แผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
การขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติข้อเท็จจริงปรากฏว่าการดำเนินการนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มแรงงานและผู้ติดตาม มีการเก็บค่าใช้จ่ายเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยผ่านนายหน้าซึ่งผิดกฎหมาย	แรงงานข้ามชาติในไทยยังคงเสียค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สัญชาติในอัตราที่สูงมากซึ่งราคาตามที่รัฐบาลกำหนดแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมามีค่าธรรมเนียม ๓,๕๕๐ บาท แต่ในความเป็นจริงแรงงานเมียนมามีค่าใช้จ่ายถึง ๘,๐๐๐ - ๑๖,๐๐๐ บาทหรือมากกว่านั้น
กลไกติดตามการดำเนินงานของรัฐโดยการมีส่วนร่วมของแรงงาน ปัจจุบันยังไม่มีกลไกในการติดตามการปฏิบัติงานในทุกระดับที่มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิของแรงงานและกำหนดหน้าที่แก่รัฐหรือนายจ้างโดยตัวแรงงานเองและองค์กรภาคประชาสังคม จึงไม่ก่อให้เกิดระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดีตลอดจนเกิดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มแรงงานโดยการออกและการบังคับใช้กฎหมาย	รัฐบาลไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น แบบรับรองรายการทะเบียนประวัติของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ พ.ร.๓๘/๑ ของแรงงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนต่อหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย ไม่สามารถใช้เป็นเอกสารยืนยันสิทธิทางประกันสังคมของกระทรวงแรงงานได้
การเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว	จากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายยังพบว่าบุตรของแรงงานข้ามชาติยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและสุขภาพ รวมทั้งประเทศไทยไม่มีนโยบายให้สิทธิแก่ผู้ติดตาม
การค้ามนุษย์ แม้ประเทศไทยจะลงนามและเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้ง ในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNTOC) และพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษ การค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก ที่บังคับใช้เสริมอนุสัญญา (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organization Crime) แต่การอนุวัติการโดยเฉพาะการกำหนดคำนิยามการค้ามนุษย์ยังไม่ตรงกับข้อ 3 แห่งพิธีสารดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑	ยังพบปัญหาการนำพาแรงงานข้ามชาติหลอกลวงให้มาทำงานในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

๑. การแก้ไขพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยเฉพาะมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๙ และ มาตรา ๔๐ ให้มีเนื้อหาของการคุ้มครองสิทธิอื่นเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยไม่แบ่งแยก
๒. การแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ ๘ และ ฉบับที่ ๙๘ และประกันว่าในการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายต้องผ่านการรับฟังความเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นนั้นอย่างเคร่งครัด
๓. การปรับให้นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายถาวรที่สามารถเปิดให้บริการได้ตลอด มีการตรวจสอบและทบทวนมาตรการโดยภาคประชาสังคม รวมทั้งควรขยายระบบให้ครอบคลุมถึงการจดทะเบียนผู้ติดตาม
๔. การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยผู้รับงานไปทำที่บ้านและกฎหมายอื่น
๕. การลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิก
๖. การแก้ไขมาตรา ๔ ประกอบกับมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า มนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเฉพาะการให้นิยามคำว่า แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ให้เป็นไปตามข้อ 3 แห่งพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก และเพิ่มบทบาทของผู้ตรวจสอบแรงงานในการระบุนโยบายการค้ามนุษย์และป้องกันสภาวะการทำงานที่เอาเปรียบตามข้อเสนอแนะของผู้รายงานพิเศษด้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีและเด็ก
๗. ตามข้อสรุปเชิงเสนอแนะของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ถึงประเทศไทยปี ๒๕๕๕ ข้อที่ ๒๒ และผู้รายงานพิเศษด้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีและเด็กกรณี ประเทศไทยปี ๒๕๕๕ รัฐควรจัดกลไกเพิ่มเติมเพื่อปกป้องแรงงานข้ามชาติและแก้ไขระบบยุติการจ้างงานเพื่อป้องกันการข่มเหงโดยผู้จ้างงาน
๘. ตามข้อสรุปเชิงเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองถึงประเทศไทย ปี ๒๕๔๘ รัฐควรพิจารณาการจัดตั้งกลไกที่ใช้ในการรับเรื่องร้องเรียนและการเข้าถึงของแรงงานในประเด็นละเมิดสิทธิแรงงาน รวมถึงการยึดเอกสารส่วนบุคคล
๙. แรงงานควรมีสิทธิเข้าถึงบริการสังคม สถานศึกษาและเอกสารส่วนบุคคลตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ

ประเด็น
ชุมชน ที่ดิน
ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

ภาพรวมประเด็นสิทธิชุมชน^{๑๒}

จากการติดตามและประเมิน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับรองสิทธิชุมชน มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แต่การคุ้มครองสิทธิชุมชนยังมีข้อจำกัดอยู่พอสมควร ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมิได้ตราหรือแก้ไขกฎหมายลำดับรองให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นระบบการจัดการโดยรัฐ ประชาชนหรือชุมชนมิได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐ และประชาชนมากกว่าที่จะเป็นการร่วมมือกัน ยิ่งกว่านั้น หลายกรณีนำไปสู่การละเมิดสิทธิของประชาชนและชุมชน โดยนับตั้งแต่ ปี ๒๕๕๔ ถึงปัจจุบัน (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม ๒๕๖๔) มีการร้องเรียนประเด็นสิทธิชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อ กสม. จำนวนมาก โดยสูงสุดเป็นอันดับที่ ๒

เมื่อพิจารณาจากประเด็นการร้องเรียนนับแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๔ พบว่า ประเด็นที่มีการร้องเรียน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการโรงไฟฟ้า เหมืองแร่ การจัดการน้ำ การจัดการขยะ/สิ่งปฏิกูล การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการดำเนินโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยผู้ที่ถูกร้องเรียน มีทั้งที่เป็นภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ในช่วงหลายที่ผ่านมา รัฐได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายฉบับและเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ซึ่งกฎหมายเหล่านี้เป็นพัฒนาการทั้งเชิงบวกและลบต่อสิทธิชุมชน โดยนำเสนอตัวอย่างในบางประเด็น ดังนี้

^{๑๒} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) แนวปฏิบัติเพื่อการจัดการร่วมประเด็นสิทธิชุมชน : สิทธิชุมชนกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา รวมถึงสิทธิอื่นที่เกี่ยวข้อง (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตาม สถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๑๓ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๔

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ แม้จะเป็นกฎหมายกลางว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมไปแล้ว แต่ก็เป็นการแก้ไขเพียงเล็กน้อย ซึ่งยังไม่นำไปสู่การปฏิรูปเชิงระบบ และยังมีเนื้อหาที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติตามมาตรา ๕๗ ของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ยังไม่มีบทบัญญัติรองรับเรื่องการให้ประชาชน และชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองบำรุงรักษา ปันฟู บริหารจัดการ และใช้หรือ จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว

การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ถือเป็นความขัดแย้งเรื้อรังมานานหลายทศวรรษ ระหว่างชาวบ้านที่อาศัยและทำประโยชน์ในพื้นที่กับรัฐที่ต้องการควบคุมและจัดการป่าเพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยรัฐพยายามแก้ปัญหาข้อดังกล่าว โดยออกมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เรื่อง พื้นที่ป่าหมายและกรอบมาตรการแก้ไขปัญหการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมารัฐได้การตรากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการที่ดินและป่าไม้หลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมทั้งตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์

อย่างไรก็ดี จากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี ๒๕๖๓ ของ กสม. ระบุว่า ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ประสบปัญหาที่ดินทำกินและได้รับความเดือดร้อนจากการถูกจับกุมและขับไล่ออกจากที่ดินเดิมอยู่^{๓๓} นอกจากนี้ ภาคประชาชนบางส่วนได้วิจารณ์กฎหมายเหล่านี้ว่า ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะใช้แนวคิดการควบคุมทรัพยากรโดยรัฐ และไม่ยอมรับสิทธิชุมชน^{๓๔}

ส่วนกฎหมายป่าชุมชนไม่อนุญาตให้ขอจัดตั้ง “ป่าชุมชน” ในเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์หลายแห่งไม่สามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้ หรือชุมชนหลายแห่งที่มีการจัดการป่าชุมชนอยู่แล้ว ไม่สามารถขอรับรองทางกฎหมายได้ อาทิ กรณีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) บ้านกลาง ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เม้าะ จังหวัดลำปาง ดูแลเนินป่ากว่า ๑๐,๐๐๐ ไร่ แต่ไม่สามารถเข้าเงื่อนไขการจัดตั้งป่าชุมชนได้เนื่องจากอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์^{๓๕}

^{๓๓} รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๓ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

^{๓๔} การประชุมเชิงปฏิบัติการ ทางเลือก ทางออก พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ วันเสาร์ที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมใหญ่ลุ่ม วัฒนธรรมสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

^{๓๕} รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานเผยแพร่และขับเคลื่อนงานวิจัยสิทธิมนุษยชน ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในพื้นที่ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) (วันที่ ๖ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓) โดยกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการ กสม. สำนักงาน กสม.

เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการส่งเสริมการประกอบพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามมีประชาชนในพื้นที่บางกลุ่มและนักวิชาการที่คัดค้านการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องการประกาศใช้ผังเมืองในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC Watch) ที่ยกเลิกผังเมืองเดิม ซึ่งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรม (สีเขียว) เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม (สีม่วง) ซึ่งถือเป็นการทำลายหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และเอื้อประโยชน์ให้กับคนเพียงบางกลุ่ม^{๑๖}

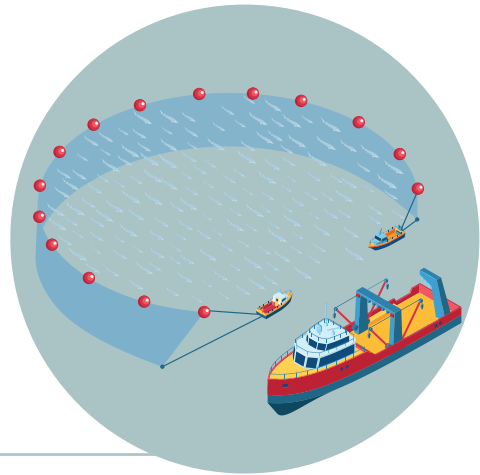
การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งกำหนดให้มีผู้แทนชุมชนชายฝั่ง มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการทั้งในระดับชาติ และระดับจังหวัด และให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติและจังหวัดด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบข้อพิพาทเรื่องการจัดการชายฝั่ง โดยเฉพาะประเด็นมุมมองต่อวิธีการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่แตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน

ข้อพิพาทดังกล่าวสะท้อนผ่านกรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเล พร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ตำบลม่วงาม อำเภอลี้หวะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นข้อพิพาทในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓ โดยรัฐจะดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง หรือกำแพงกันคลื่น แต่กลุ่มประชาชนมองว่าการดำเนินโครงการมีความบกพร่องในกระบวนการมีส่วนร่วม และกำแพงกันคลื่นโครงสร้างซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกรกัดเซาะชายฝั่งมากขึ้น ปัจจุบัน กรณีนี้อยู่ระหว่างการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง^{๑๗}

^{๑๖} รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๓

^{๑๗} รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานเผยแพร่และขับเคลื่อนงานวิจัยสิทธิมนุษยชน ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ (จังหวัดสงขลา และปัตตานี) (วันที่ ๓๐ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓) โดยกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการ กสม. สำนักงาน กสม. และ www.hatyaitytoday.com/beach-re-structural-impact/

การจัดการทรัพยากรทางทะเล มีการตราพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดให้ผู้แทนสมาคมในด้านการประมงประเภทต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการทั้งในระดับชาติ และระดับจังหวัด รวมถึงกำหนดให้กรมประมงสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดทำนโยบายการพัฒนาการประมงในน่านน้ำไทย สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่ม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรสัตว์น้ำภายในที่จับสัตว์น้ำในเขตประมงน้ำจืดหรือเขตทะเลชายฝั่ง

อย่างไรก็ดี ยังปรากฏข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะทางทะเล เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับผู้ประกอบการเลี้ยงหอยในพื้นที่ “อ่าวบ้านดอน” จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประเด็นข้อพิพาทการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะทางทะเลดังกล่าวเกิดขึ้นมานานแล้ว^{๑๘} และยังมีข้อพิพาททำนองเดียวกันนี้เคยเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น “อ่าวปัตตานี” เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลยังเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนากฎหมายและนโยบาย รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจกันต่อไป

การจัดการทรัพยากรแร่ กสม. รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเหมืองแร่ และมีรายงานผลการตรวจสอบสำคัญหลายเรื่อง อาทิ กรณีคัดค้านคำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างตำบลควนโพธิ์ อำเภอมืองสตูล จังหวัดสตูล^{๑๙} และกรณีโครงการสำรวจแร่โพแทช อำเภอมืองสตูล จังหวัดสตูล^{๒๐}

นอกจากนี้ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. หลายประการ^{๒๑} ซึ่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ปรับแก้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. และเปิดช่องให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน อาทิ การกำหนดให้คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติมีหน้าที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแร่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ การกำหนดให้ในกรณีที่ประชาชนในชุมชนไม่เห็นด้วยกับการทำเหมือง และผู้ออกประทานบัตรไม่สามารถวินิจฉัยให้ได้ข้อยุตินั้น ให้มีการทำประชาคมติของประชาชนในพื้นที่ที่ขอประทานบัตรโดยผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายก็ได้ เป็นต้น

^{๑๘} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๒๐/๒๕๖๑ ของ กสม.

^{๑๙} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๒๘/๒๕๖๑ ของ กสม.

^{๒๐} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๒ ของ กสม.

^{๒๑} รายงานผลการพิจารณาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖-๓๙/๒๕๕๙ ของ กสม.

แม้กฎหมายจะปรับปรุงและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนไปบ้างแล้ว แต่ก็มีอีกหลายประเด็นที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะ คือ การรับรองหลักการ “แร่เป็นทรัพยากรร่วม” อันเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากเดิมรวมศูนย์ไว้กับรัฐไปสู่การจัดการทรัพยากรร่วม โดยรัฐและประชาชนต้องบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการสิทธิชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมตามกฎหมายฉบับใหม่ยังครอบคลุมตลอดห่วงโซ่การผลิตแร่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสำรวจแร่ ซึ่งเป็นปัญหาการร้องเรียนมายัง กสม. ด้วย

ทั้งนี้ แม้กฎหมายหลายฉบับที่แก้ไขใหม่จะมีความก้าวหน้าในแง่ของการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรมากขึ้น แต่จากสถานการณ์สิทธิชุมชนที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สิทธิของประชาชนหรือชุมชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง เพราะรัฐยังคงมีบทบาทหลักในการกำหนดกติกา นโยบายและโครงการต่าง ๆ ในลักษณะระบบการจัดการโดยรัฐ มิใช่ระบบจัดการร่วมที่มีชุมชนเป็นฐาน แม้จะเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชนมีส่วนร่วม แต่ก็เป็นการมีส่วนร่วมภายใต้สิ่งที่รัฐกำหนดไว้แล้ว ซึ่งส่วนนี้นำไปสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการต่าง ๆ

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้หลักการสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างสอดคล้องกับหลักการ และรูปธรรมทั้งในการกำหนดกฎหมาย นโยบาย หรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในระดับชาติและระดับพื้นที่เพื่อช่วยลดความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่

แม้แนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นแนวทางสำหรับการบัญญัติกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเป็นสำคัญ แต่หลักการและแนวทางบางประการอาจเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรชุมชนในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากรระดับท้องถิ่นได้

โดยแนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่างบทบัญญัติเรื่องสิทธิของบุคคลและชุมชนตามมาตรา ๔๓ (๒) และบทบัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๕๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นหลัก ส่วนบทบัญญัติมาตรา ๕๘ ซึ่งมีสาระเฉพาะเรื่องที่แตกต่างออกไปนั้น จะไม่ได้กล่าวถึงเพื่อป้องกันการสับสน

ข้อเสนอแนะ

๑. การกำหนดขอบเขตนิยามต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า **“ชุมชน”** และ **“สิทธิชุมชน”**

“ชุมชน” ควรเขียนให้มีความหมายชัดเจน ไม่แคบหรือกว้างเกินไป โดยรวมถึงมิติต่าง ๆ เช่น มีทั้งชุมชนที่ยึดพื้นที่เชิงกายภาพและชุมชนเสมือนจริงที่ไม่ยึดพื้นที่ มีทั้งชุมชนที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากร และชุมชนที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

“สิทธิชุมชน” ควรเขียนให้มีความหมายชัดเจน ไม่ควรเขียนในลักษณะที่เป็นการลดทอนความซับซ้อนของสิทธินี้ ให้เหลือแต่เพียงสิทธิทำมาหากินหรือสิทธิปากท้อง เพราะยังมีมิติจิตวิญญาณซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวกับเรื่องปากท้องหรือการทำมาหากิน รวมถึงสิทธิด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นพัฒนาการของสิทธิชุมชนด้วย

๒. การรับรองสิทธิชุมชนในลักษณะเป็นสิทธิที่สามารถใช้ได้ทันที ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน หรือมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือต้องเข้าสู่กระบวนการขอและออกใบอนุญาตจากหน่วยงาน โดยครอบคลุมสิทธิดังต่อไปนี้

๑) สิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

๒) สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยกำหนดให้สามารถใช้สิทธิได้ในสองลักษณะ ได้แก่

๒.๑) สิทธิเชิงกระบวนการ คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในระดับร่วมจัดการ

๒.๒) สิทธิภายใต้ระบบการจัดการร่วมโดยเอาชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดบทบาทของชุมชนให้เด่นมากกว่าบทบาทของรัฐ ซึ่งควรกำหนดรายละเอียดเรื่องการจัดทำให้ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างชุมชนกับรัฐ การจัดให้มีช่องทางการบังคับใช้สิทธิชุมชนเมื่อชุมชนถูกละเมิดสิทธิ โดยมีขั้นตอนต้นทางก่อนจะไปถึงศาล เช่น กระบวนการยุติธรรมทางเลือก การไกล่เกลี่ย เป็นต้น รวมถึงการจัดให้มีการคุ้มครองและปกป้องสิทธิชุมชนโดยอาศัยอำนาจของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดข้อห้ามสำหรับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๓. ควรมีหลักเกณฑ์การจัดการร่วม ๘ ข้อของเอลินอร์ ออสโตรม (Elinor Ostrom) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิชุมชน ดังนี้

- ๑) การระบุขอบเขตที่ชัดเจน ทั้ง **“ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้”** ซึ่งสามารถแยกแยะได้ว่าใครมีสิทธิและไม่มีสิทธิเข้าใช้ทรัพยากร และ **“ขอบเขตของทรัพยากร”** ซึ่งแยกแยะระหว่างขอบเขตของทรัพยากรที่ชุมชนดูแล กับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่า
- ๒) กติกาในการจัดการทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมและเงื่อนไขของพื้นที่ เช่น การกำหนดช่วงเวลาในการใช้ทรัพยากรที่สัมพันธ์กับฤดูกาลและวงจรชีวิตในระบบนิเวศ เป็นต้น
- ๓) ผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากรสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากร
- ๔) มีการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากร ทั้ง **“การติดตามดูแลพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร”** และ **“สภาพของทรัพยากร”**
- ๕) มีการลงโทษผู้ละเมิดกติกาอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากเบาไปหาหนัก
- ๖) มีกลไกจัดการความขัดแย้งที่มีต้นทุนต่ำและเข้าถึงได้ง่าย ทั้ง **“กลไกระหว่างสมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้วยกันเอง”** และ **“กลไกระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรกับเจ้าหน้าที่รัฐ”** มีคำแนะนำเพิ่มเติมว่า ควรให้ความสำคัญกับกลไกการไกล่เกลี่ยและคลี่คลายข้อพิพาทในระดับพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำงานจัดการปัญหาร่วมกันให้ถึงที่สุด ส่วนวิธีการทางกฎหมาย ควรถูกนำมาใช้เป็นวิธีการสุดท้าย
- ๗) รัฐให้การยอมรับในสิทธิของชุมชน โดยรัฐจะต้องรับรู้และให้สิทธิแก่ผู้ใช้ทรัพยากรในการวางกติกาการใช้ และการจัดการทรัพยากร ขณะเดียวกัน ผู้ใช้ทรัพยากรจะมีสิทธิกำหนดกติกาในกลุ่มของตนเองโดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐภายนอก และผู้ใช้ทรัพยากรสามารถดำเนินการบังคับใช้กติกาและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกติกาด้วยตัวของพวกเขาเอง
- ๘) กติกาและการจัดการทรัพยากร การใช้ทรัพยากร การจัดสรรทรัพยากร การสอดส่องดูแล การบังคับใช้ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการดำเนินการของภาครัฐ ที่ยึดโยงกับระบบที่ใหญ่กว่า

๔. กำหนดให้มี **“องค์กร/สภาชุมชน”** ของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการรับรองภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกในการเฝ้าระวังและติดตามการบริหารจัดการของรัฐ การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการปกป้องชุมชนเอง เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจรัฐ เมื่อเกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๕. กำหนดให้มี **“การส่งเสริมชุมชนและสิทธิชุมชน”** โดยมีมาตรการ/เครื่องมือ/กลไกในการช่วยเหลือชุมชนที่ไม่แข็งแรงหรือเข้าถึงข้อมูลได้ยาก เพื่อจะสามารถใช้สิทธิชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการรับรองสิทธิชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- เป็นสิทธิเชิงกลุ่ม เป็นระบบจัดการร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดไว้ ๒ ส่วน ดังนี้
 ๑. เป็นสิทธิ บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติฯ อย่างสมดุลและยั่งยืน และร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าว เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นแล้ว ใช้สิทธิได้ทันที ใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (มาตรา ๔๓ (๒) + ๒๕)
 ๒. เป็นหน้าที่ของรัฐ
 - ✓ รัฐมีหน้าที่ให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ค้ำครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้ หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติฯ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย (มาตรา ๕๗ (๒))
 - ✓ รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการที่อาจมีผลกระทบอย่างรุนแรง โดยชุมชนมีสิทธิในการได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ และรัฐต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง หากเกิดผลกระทบขึ้น ต้องมีการเยียวยาอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า (มาตรา ๕๘)
 - ✓ หากหน้าที่ของรัฐเป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ประชาชนและชุมชนมี “สิทธิที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง” ได้ (มาตรา ๕๑)

ความสำคัญของสิทธิชุมชน

ระบบการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบการจัดการโดยรัฐ ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการทรัพยากร ที่ดินและป่าไม้ การดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ แม้ที่ผ่านมารัฐจะแก้ไขไปแล้วหลายเรื่อง แต่ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพราะยังใช้ระบบจัดการโดยรัฐเป็นสำคัญ และยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนค่อนข้างน้อย

แนวทางการรับรองสิทธิชุมชน

ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

✓ กำหนดขอบเขตคำนิยามต่าง ๆ ให้ชัดเจนไม่แคบหรือกว้างเกินไป โดยเฉพาะคำว่า “ชุมชน” และ “สิทธิชุมชน”

✓ รับรองสิทธิชุมชนในลักษณะเป็นสิทธิที่สามารถใช้ได้ทันที ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน หรือขออนุญาต โดยครอบคลุมทั้งสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการ

✓ สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐ กำหนดให้ใช้ได้ทั้งสองลักษณะ ดังนี้

๑) สิทธิเชิงกระบวนการ คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในระดับร่วมจัดการ

๒) สิทธิภายใต้ระบบการจัดการร่วมโดยเอาชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดบทบาทของชุมชนให้เด่นมากกว่าบทบาทของรัฐ

✓ ควรนำหลักเกณฑ์การจัดการร่วม ๘ ข้อ ของเอลินอร์ ออสโตรม (Elinor Ostrom) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิชุมชน ดังนี้

๑) การระบุขอบเขตที่ชัดเจน ทั้ง “ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้” และ “ขอบเขตของทรัพยากร”

๒) กติกาในการจัดการทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมและเงื่อนไขของพื้นที่

๓) ผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากรสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา

๔) มีการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากร

๕) มีการลงโทษผู้ละเมิดกติกาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

๖) มีกลไกจัดการความขัดแย้งที่มีต้นทุนต่ำและเข้าถึงได้ง่าย

๗) รัฐยอมรับในสิทธิของชุมชน โดยรับรู้และให้สิทธิแก่ชุมชนในการกำหนดและบังคับใช้กติกาได้

๘) กติกาดีโยงกับระบบที่ใหญ่กว่า

มีระบบสนับสนุนการใช้สิทธิชุมชน อาทิ มี “องค์กร/สภาชุมชน” ของชุมชนที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกในการเฝ้าระวัง รวมถึงกำหนดให้มีมาตรการ/เครื่องมือ/กลไกใน “การส่งเสริมชุมชนและสิทธิชุมชน” โดยเฉพาะการช่วยเหลือชุมชนที่ไม่แข็งแรง เพื่อจะจะสามารถใช้สิทธิชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพรวมประเด็นสิทธิในที่ดิน^{๒๒}

ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินปรากฏชัดเจนมากขึ้น หลังจากปี ๒๕๕๑ โดยมีจำนวนเกษตรกรและคนยากจน ที่สูญเสียที่ดินเพิ่มขึ้น ควบคู่กับภาระหนี้สินและการ ถูกเก็บค่าเช่าที่ดินไม่เป็นธรรม อีกทั้งกฎหมายและนโยบาย โดยเฉพาะในแง่ของการประกาศรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดินทับซ้อนกันของรัฐ การขยายตัวของพื้นที่เกษตร (เนื่องจากนโยบายด้านเกษตรกรรมและการค้า) การไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนสำหรับที่ดินซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน และการที่ชุมชนไร้ความสามารถเข้าถึงครอบครองที่ดินเนื่องจากราคาที่ดินที่สูงมากขึ้น ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญ ส่งผลให้มีการบุกรุกเข้าไปในที่ดินของรัฐและพื้นที่ป่ามากขึ้น

ทั้งนี้ นับตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการใหม่หลายประการ โดยให้อำนาจหน่วยงานราชการในการบริหารจัดการที่ดินและจำกัดสิทธิของชุมชนที่จะปกป้องที่ดินของตนเอง ในขณะที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของรัฐเพื่อปราบปรามการบุกรุกป่า อันเป็นผลมาจากประกาศคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และผู้ที่ถูกบังคับให้ต้องออกจากที่ดินของตนเองโดยไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอจำนวนมาก

^{๒๒} ประมวลและสังเคราะห์จาก (1) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) การติดตามสถานการณ์ข้อเสนอของกลุ่มชาติพันธุ์ และชนพื้นเมือง วันที่ ๑๓ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
ชุมชนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ไม่มีหลักฐานมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ยืนยันกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เอกสารสิทธิ์หรือเอกสารพิสูจน์การทำกิน (นส.๓ ก.) เป็นเอกสารจำเป็นเพื่อพิสูจน์ความมีกรรมสิทธิ์/การใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หากปราศจากเอกสารเหล่านี้ บุคคลย่อมเสี่ยงจะถูกเวนคืนที่ดิน ทั้ง ๆ ที่เป็นที่ดินได้ทำกินเป็นเวลานาน	การต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อปกป้องที่ดินของบรรพชนอาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (มอแกน มอแกลน และอุรักลาไ่วย) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงพื้นบ้าน ต่อสู้มาเป็นเวลานาน เพื่อมิให้ถูกขับไล่ออกจากที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษพวกเขาอาศัยอยู่ในที่ดินที่มีราคาสูงในพื้นที่ท่องเที่ยว (อาทิ ภูเก็ต) ซึ่งมีธุรกิจแสดงตนถือครองเอกสารสิทธิ์ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อรัฐบาล ขอความสนับสนุนในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในที่ดินโดยขอให้ยกเลิกเอกสารสิทธิ์ที่ออกให้บริษัทซึ่งทับซ้อนกับที่ดินซึ่งบรรพชนใช้ประโยชน์มาตลอด
การใช้มาตรการด้านกฎหมายเกี่ยวกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งประกาศเป็นพื้นที่ป่า คำสั่ง คสช. ฉบับที่ ๖๔/๒๕๕๗ และ ๖๖/๒๕๕๗ พระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า และคำสั่ง คสช. ฉบับที่ ๔/๒๕๕๗ ใช้อำนาจทางการเมืองในการจับกุมและดำเนินคดีบุคคลในข้อหาลักลอบตัดไม้และบุกรุกที่ดินอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งการยึดที่ดินทำลายพืชผล	การเอาผิดทางอาญากับการเข้าร่วมการชุมนุมอย่างสงบเพื่อประท้วงต่อต้านการเวนคืนที่ดิน กฎัยการศึกษาและมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ คำสั่งฉบับที่ ๓/๒๕๕๘ และประกาศ คสช. ฉบับที่ ๗/๒๕๕๗ ต่างถูกใช้เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมและสิทธิพื้นฐานอื่น ๆ เป็นเหตุให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ การตอบโต้อย่างรุนแรงต่อผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือชุมชนชายขอบในการปกป้องสิทธิในที่ดินของตน ตกเป็นเป้าการข่มขู่คุกคาม และอาจถูกสังหาร รวมทั้งการบังคับบุคคลให้สูญหาย การดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ โดยไม่มีขั้นตอนการปรึกษาหารือกับสาธารณะและทำการประเมินผลกระทบล่วงหน้าเพียงพอหรือไม่มีขั้นตอนปฏิบัตินั้นเลย แม้ว่าพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้ต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับเงื่อนไขของโครงการพัฒนาที่ดิน ในที่ดินเพื่อประโยชน์ในทางเกษตรกรรมเศรษฐกิจ และทรัพยากร

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
การสังหาร การบังคับบุคคลให้สูญหายและการตอบโต้ อย่างอื่นกับผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน ผู้ทำงาน ปกป้องสิทธิในที่ดินยังคงต้องเผชิญกับการคุกคาม ช่มชู้ผ่านกระบวนการศาล การทำลายทรัพย์สินและ พืชผล การขู่ให้โยกย้ายออกจากพื้นที่ รวมทั้งในกรณี ที่ร้ายแรงสูงสุดอาจถูกสังหารและตกเป็นเหยื่อการ บังคับบุคคลให้สูญหาย	ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ นักปกป้องสิทธิในที่ดินอย่างน้อย ๔ คน ถูกสังหาร และอีก ๑ คนกลายเป็นผู้สูญหายโดยมีอีก หลายคนที่ถูกข่มขู่และคุกคาม ในจดหมายร่วมของ กลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ ๘ หน่วยงาน รวมทั้ง ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของผู้พิทักษ์ สิทธิมนุษยชนส่งมอบให้กับรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ โดยรัฐบาลไทยให้ข้อมูลว่า อยู่ระหว่างการสอบสวนความผิดที่เกิดขึ้นในคดีต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเมษายน ๒๕๕๘ และกรณีการบังคับบุคคล ให้สูญหาย นายพลละจี รักจงเจริญ หรือ “บิลลี่” นักกิจกรรมด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ (กระเหรี่ยง) ถูกจับกุมตัวและควบคุมตัวโดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน เพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗ จากนั้นไม่มีผู้พบเห็นเขาอีกเลย ในช่วงที่เขา “หายตัวไป” กำลังทำงานกับชาวบ้านกระเหรี่ยงและนักเคลื่อนไหว คนอื่น ๆ เพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ที่บุกเข้าไป เผาบ้านเรือนและทรัพย์สินของชาวบ้านในเขตอุทยาน ระหว่างปี ๒๕๕๓ และ ๒๕๕๔
การดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ โดยไม่มีขั้นตอน การปรึกษาหารือกับสาธารณะและการประเมินผล กระบวนการอย่างเพียงพอหรือไม่มีขั้นตอนปฏิบัติ แม้ว่าพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับโครงการพัฒนาด้านที่ดิน โดยมาตรา ๑๕.๓.๓ กำหนดให้ต้องปรึกษาหารือ กับผู้ได้รับผลกระทบก็ตาม	แม้จะมีข้อบทในกฎหมาย แต่การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ล้วนไม่มีกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการปรึกษา หารือ ไม่มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับ บุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ แม้จะมีการจัดการ ปรึกษาหารือ แต่ในทางปฏิบัติ แล้วก็มักไม่ให้ความสำคัญกับความเห็นของชุมชน ในท้องถิ่น นอกจากนั้น ยังมีการขัดขวางการเคลื่อนไหว ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในชุมชน รวมทั้งขัดขวาง การยื่นคำร้องเรียนหรือการจัดกิจกรรม สาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

๑. การปฏิรูปกฎหมายที่ดินเพื่อประกันว่า การปฏิรูปที่ดินจะดำเนินไปโดยเคารพอย่างเต็มที่ต่อสิทธิในที่ดินตามจารีตประเพณี/สิทธิของชุมชน รวมทั้งสิทธิของชนพื้นเมืองและชนชาติพันธุ์กลุ่มน้อยเพื่อประกันว่าบุคคลซึ่งไม่มีหลักฐานและ/หรือเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร จะไม่ถูกบังคับเวนคืนที่ดินโดยพลการ และให้ดำเนินการออกโฉนดชุมชนต่อไป
๒. การประเมินผลและปรับปรุงระเบียบโฉนดชุมชน เพื่อการยอมรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามจารีตประเพณีและระบบการบริหารจัดการทรัพยากรของชนพื้นเมือง รวมทั้งสิทธิในที่ดิน อาณาบริเวณและทรัพยากร สอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๕๓ ว่าด้วยการฟื้นฟูแนวปฏิบัติและการดำรงชีพตามจารีตประเพณีของชาวกะเหรี่ยงและกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล
๓. การกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่เคารพต่อสิทธิที่จะให้ความยินยอมโดยสมัครใจ และได้รับข้อมูลล่วงหน้าอย่างเพียงพอ (Free, Prior and Informed Consent: FPIC) ของชนพื้นเมืองและสิทธิในที่ดินของชุมชนอื่น ๆ และอนุญาตให้พวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า และการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน
๔. การประกันว่าบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในที่ดินที่ประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและพื้นที่อื่นที่จัดสรรเพื่อการพัฒนาจะไม่ถูกบังคับให้ต้องออกจากที่ดินโดยพลการและไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และให้มีการจัดการบริการหรือกับสาธารณะ และการประเมินผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ ก่อนจะเริ่มโครงการพัฒนาใด ๆ
๕. การประกันว่าบุคคลซึ่งถูกขับไล่ออกจากที่ดินเนื่องจากการบุกรุกป่าหรือเพื่อให้มีโครงการพัฒนาจะสามารถกลับสู่ที่ดินของตนเอง หรือได้รับการชดเชยอย่างเพียงพอ และในอนาคตให้อนุญาตให้มีการเวนคืนที่ดินได้เฉพาะกรณีที่จำเป็น มีสัดส่วนเหมาะสม ตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ และมีขั้นตอนการคุ้มครองสิทธิที่เข้มแข็ง
๖. การประกันว่ามีการคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือชุมชนในการปกป้องสิทธิในที่ดินของตน และให้ดำเนินการสอบสวนอย่างน่าเชื่อถือและเป็นอิสระต่อการฉ้อโกงการเสียชีวิต และการบังคับบุคคลให้สูญหายกรณีผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน

ภาพรวมประเด็นสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรน้ำ^{๒๓}

ในการประชุมของกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ที่ผ่านมา ประเทศไทยไม่ได้รับข้อเสนอแนะใด ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการน้ำที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเขื่อนหรือฝายเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า หรือเพื่อใช้ในการชลประทาน หรือเพื่อให้การสนับสนุนต่ออุตสาหกรรม

การพัฒนาเหล่านี้สามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น อีกทั้งช่วยเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยที่จะสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากล อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและน้ำนั้นยังอาจสามารถก่อให้เกิดผลสะท้อนในเชิงลบขึ้นได้ ดังการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่กว่า ๔๐ แห่งในช่วงเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมาจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับการคัดค้านอย่างมีนัยสำคัญจากชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการพัฒนาโครงการเขื่อนใหญ่ ๆ หลายแห่งในหลายพื้นที่นั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบริบทของพื้นที่ชุ่มน้ำ ตลอดจนกระทบถึงชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ซึ่งต้องพบกับภาวะการลดลงของรายได้ ความเสื่อมสลายไปของอาหารตามธรรมชาติ มีความไม่มั่นคงทางด้านอาหารเพิ่มมากขึ้น และนั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งมีชีวิตพึ่งพาอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแห่งใหม่ ๆ นั้น ส่วนมากกำลังถูกระงับเอาไว้

ทว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการนั้น ๆ ยังคงต่อสู้เพื่อให้โครงการก่อสร้างเขื่อนเหล่านั้นจะได้ถูกยกเลิกไปอย่างถาวร เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่สูญหายกลับคืนขึ้นใหม่

^{๒๓} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) (๒) ข้อมูลจากโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิชุมชนในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ โดยใช้แนวทางสันติวิธี: กรณีศึกษาพื้นที่ต้นน้ำของประเทศไทย” (๒๕๖๔) และ (๓) การประชุมเพื่อติดตามการดำเนินการแผน NAP กับกลุ่มติดตามผลกระทบการพัฒนาข้ามพรมแดนปี ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
นโยบายของโครงการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นโดยทั่วไปมักได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยภาครัฐและภาคธุรกิจ ผู้ซึ่งไม่ได้พึ่งพาอาศัยแหล่งทรัพยากรนั้น ๆ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ของตน กลับเป็นการพัฒนามุ่งเพื่อการเพิ่มความเติบโตทางเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ มีผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนท้องถิ่นในหลายโครงการพัฒนานั้น ผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมากที่มีส่วนร่วม อีกทั้งความคิดเห็นและข้อมูลตอบกลับของชุมชนท้องถิ่นซึ่งใช้ชีวิตพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาตินั้นก็ถูกละเลยไม่ได้รับการพิจารณา รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบของโครงการนั้น ๆ แทบไม่ได้รับการเผยแพร่ให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงก่อนการเริ่มต้นทำโครงการนั้น	เกี่ยวกับการก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ หลายโครงการได้สำเร็จเรียบร้อยไปแล้ว ในขณะที่บางโครงการกำลังดำเนินการอยู่ การก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางนิเวศของแม่น้ำที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ในเรื่องจำนวนและชนิดของปลาที่อพยพมาจากสายหลัก ซึ่งชุมชนประมงท้องถิ่นต่างได้รับผลกระทบจากการลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนของจำนวนปลา และปัจจุบันก็ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางอาหารและสถานการณ์นี้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง กระนั้นก็ตามก็ยังไม่มีการไตร่ตรองใด ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบเรียกร้องให้ให้มีการฟื้นฟูสภาพแม่น้ำ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องสูญหายไปด้วย
งานวิจัยเชิงวิชาการเรื่องโครงการพัฒนาต่าง ๆ ล้วนมีข้อเท็จจริงที่ชัดเจนรวมทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์จากหน่วยงานภาคสนามที่เกี่ยวข้องและองค์กรทางสิทธิมนุษยชน และได้ให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเสนอแนวทางแก้ไขในเรื่องการบริหารจัดการโครงการพัฒนาลักษณะดังกล่าว ข้อเสนอแนะต่าง ๆ นั้นรวมถึงการยกเลิกโครงการและมองหาทางเลือกอื่นซึ่งสร้างผลกระทบน้อยที่สุดต่อระบบนิเวศท้องถิ่นและวิถีชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีข้อเสนอแนะเหล่านี้ไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติจริง อีกทั้งการชดเชยค่าเสียหายก็ยังไม่ได้มีการจัดให้แก่ชุมชน	ในบางพื้นที่ของประเทศอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อการใช้สอยของชุมชนท้องถิ่นได้รับการสร้างขึ้นมา อย่างไรก็ตามกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงคุณภาพของน้ำในอ่างเก็บน้ำ และขาดการติดตามดูแลและรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

๑. การปรับใช้แนวทางที่มีพื้นฐานเรื่องของสิทธิมนุษยชนในการทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็จัดตั้งกระบวนการหรือกลไกเครื่องมือในการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นเครื่องรับประกันได้ว่าจะไม่มีการตัดสินใจใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับบุคคลและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยินยอมที่เป็นอิสระ ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ และมีข้อมูลประกอบรอบด้านแล้ว (FPIC) สอดคล้องไปกับข้อสังเกตในบทสรุปปี ๒๕๕๘ ของคณะกรรมการประจำคณะกรรมการระหว่างประเทศด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ESCR) แห่งสหประชาชาติที่มีต่อประเทศไทย
๒. การส่งเสริมบทบาทชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อย ให้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมรวมถึงการพัฒนาแผ่นดินที่ซึ่งพวกเขาอาศัยอยู่ เพราะคำนึงว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพวกเขานั้น มีคุณค่าเป็นแก่นสาระและต้องได้รับการพิจารณาในกระบวนการเพื่อการตัดสินใจ
๓. การทบทวนและศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนาและโครงการก่อสร้างบนพื้นฐานของหลักการด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงมองหาทางเลือกอื่นในการบริหารจัดการน้ำซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศให้น้อยที่สุด รวมทั้งที่จะกระทบกับคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วย
๔. การรับประกันว่า ข้อมูลการค้นพบจากการศึกษาหรืองานทางวิชาการอันเกี่ยวกับผลกระทบเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น ๆ จะต้องได้รับการให้นำมาทบทวนพิจารณาในขั้นตอนการตัดสินใจ และโครงการจะต้องไม่ดำเนินการต่อไปหากว่าผลการศึกษาชี้ว่าโครงการจะสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
๕. การทบทวนอย่างจริงจังถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย ซึ่งรวมทั้งโครงการขนาดเล็กและขนาดใหญ่ด้วย การทบทวนนโยบายเหล่านั้นเป็นบทเรียนเชิงประจักษ์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงยุคที่ใช้สำหรับโครงการในอนาคตต่อไป
๖. การกำจัดช่องว่างในกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและโครงการเขื่อน และนำหลักการของปฏิญญาโรมาเป็นเกณฑ์
๗. การกำหนดกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของน้ำและสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำหลักการสิทธิมนุษยชนมาบูรณาการกับหลักการความยั่งยืน
๘. การกำหนดมาตรการที่จะรับประกันถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน การมีส่วนร่วมของสาธารณชน การศึกษาถึงผลกระทบ การปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และสิทธิในที่ดินและถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชน
๙. การพัฒนาโครงการระดับชาติและนำไปปฏิบัติ อันมีการยึดโยงกับหลักการแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน
๑๐. การสร้างเงื่อนไขเพื่อให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนและโครงการพัฒนาอื่น ๆ สามารถเข้าถึงกลไกทั้งทางด้านกฎหมายและด้านอื่นในการได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาและได้รับความช่วยเหลือในทางกฎหมาย
๑๑. การยุติโครงการเขื่อนที่มีผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนท้องถิ่นโดยทันที และฟื้นฟูสภาพแม่น้ำ เพื่อการฟื้นฟูสภาพวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

**ประเด็น
นักปกป้อง
สิทธิมนุษยชน**

ภาพรวมประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน^{๒๔}

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นบุคคลที่มีการขับเคลื่อนประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ มีความเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ในพื้นที่และสร้างความตระหนักทั้งเรื่องนิติธรรม การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG) ข้อ ๑๖ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การสร้างกลไกต่าง ๆ การทำงานในหน้าที่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างความรับผิดชอบของรัฐ โดย UNGP ให้ความสำคัญและเชื่อมโยงไปที่การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD)

นอกจากนั้น UNGP ยังกล่าวถึง บทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนและการเข้าถึงการเยียวยา ในขณะที่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Declaration on the Rights and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms)^{๒๕}

ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วโลก และเป็นแนวทางที่รัฐต่าง ๆ นำไปปฏิบัติเชื่อมโยงกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CPED)

นอกจากนั้น จากเอกสารข้อเท็จจริง หมายเลข ๒๙ (Fact sheet No.29)^{๒๖} ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้กำหนดนิยาม “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” คือ

- ๑) การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลอื่น ๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยหมายรวมถึงการกระทำเพื่อตนเองและเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- ๒) การกระทำปกป้องสิทธิตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม
- ๓) การกระทำสันติวิธี

^{๒๔} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตามสถานการณ์นักปกป้องสิทธิมนุษยชนในแผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๔

^{๒๕} ดูรายละเอียดจาก <www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Thai_Declaration.pdf>

^{๒๖} ดูรายละเอียดจาก <www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet29en.pdf>

ทั้งนี้ จากการติดตามและประเมินกระบวนการและแผน NAP พบว่า รัฐบาลไทยได้ให้การรับรองแผน NAP ในปี ๒๕๖๒ โดย ๑ ใน ๔ ประเด็นหลัก คือ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Defenders) ซึ่งได้แสดงความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินการเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยังกำหนดประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ในแผนแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน ทำให้หลาย ๆ หน่วยงานได้กำหนดการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ หรือนโยบายใกล้เคียง และการป้องกันการละเมิดต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงการปรับแก้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๑/๑^{๓๓} ซึ่งให้อำนาจศาลในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยกำหนดขั้นตอนรายละเอียดของคำฟ้องประชาชนที่เป็นโจทก์ก่อนที่จะไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งจะช่วยตัดเรื่องการแกล้งฟ้องไปได้ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ป.ป.ช.) ได้รับมอบหมายดำเนินการศึกษาและยกร่างกฎหมายป้องกันการนำมาตรการฟ้องร้องคดีเพื่อปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน หรือที่เรียกว่า “การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPP)” หรือ “การฟ้องปิดปาก” มาใช้

แต่ทว่า ยังพบ สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเผชิญหน้ากับปัญหาข้อท้าทายต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมในประเทศไทย โดยมีข้อมูลรายงานการกระทำละเมิดและคุกคามต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งจากการสังหาร การทำร้ายร่างกาย การใช้ถ้อยคำ/คำพูด และการใช้กระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมของการกระทำเกี่ยวข้องกับการข่มขู่คุกคาม การควบคุม/คุมขังโดยมิชอบ การล่วงละเมิดทางเพศ การข่มขู่ทรมาน และ/หรือการบังคับให้สูญหาย พร้อมทั้งพบว่า มีการนำมาตรการฟ้องปิดปาก (SLAPP) มาใช้อย่างแพร่หลาย โดยส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เช่นเดียวกับในการดำเนินกิจกรรมหรือหวังไขอุปทานต่าง ๆ พบการร้องเรียนการกระทำละเมิดต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น และยังมีการคุกคามต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนที่กระทบต่อผู้หญิงปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยมีรูปแบบการคุกคามต่าง ๆ และทำให้เกิดความหวงกังวลทั้งของสหประชาชาติ และรัฐบาลไทย โดยในรายงานของสหประชาชาติ ปี ๒๕๕๘ นำเสนอข้อมูลการคุกคามในหลายลักษณะ รวมถึงการบังคับสูญหาย นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจุบันยังมีการฟ้อง SLAPP โดยเฉพาะข้อพิพาทรัฐ-เอกชน-ชุมชน ในด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และเสรีภาพในการชุมนุมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน

^{๓๓} คุรยละเอียดเพิ่มเติมจาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๓๓๔) พ.ศ. ๒๕๖๒

<www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/034/T_0018.PDF> “มาตรา ๑๖๑/๑ ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่า โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต หรือโดยปิดเป็นข้อเท็จจริง เพื่อกันแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในคดีอันนี้อีกการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่น ซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”

ปัญหา/ข้อท้าทาย	แนวทางข้อเสนอแนะ
(๑) นิยามความหมายและบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยตามหลักการสิทธิมนุษยชน (๒) การตัดสินใจของรัฐขาดการมีส่วนร่วม (๓) ความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม และกฎหมายซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมั่น ถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง (๔) ความปลอดภัย รวมถึงความเครียดและการเยียวานนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	(๑) การสร้างความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับนิยามความหมาย และบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนกับภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ (๒) การสนับสนุน ส่งเสริม ผลักดันให้ภาครัฐกิจจัดทำแผนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) ในประเด็นเฉพาะด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และการกำหนดมาตรการกลไกการร้องทุกข์ หรือแก้ไขปัญหาคัดแย้งต่าง ๆ (Operational Grievance Mechanism) (๓) การกำหนดกลไกคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยพัฒนาภายใต้หน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่แล้ว โดยทดลองผลักดันงานบางด้านก่อน จากนั้นจึงประเมินการตั้งหน่วยงานใหม่ (๔) การพัฒนากระบวนการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างมีส่วนร่วม

ประเด็น
การลงทุน
ระหว่างประเทศ
บริษัทข้ามชาติ

ภาพรวมประเด็นการลงทุนระหว่างประเทศ บรรณิกข้ามชาติ

จากการติดตามและประเมินกระบวนการ และแผน NAP ตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ เป็นต้นมาพบว่า

- ๑ กระบวนการทำ NBA/NAP ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อีกทั้งสาธารณชนวงกว้าง และหน่วยงานภาครัฐยังขาดความตระหนักรู้และเข้าใจ อีกทั้งรัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อแผน NAP
- ๒ ข้อเสนอแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ใน NAP ยังเสนอแบบกว้างหรือเป็นภาพรวม ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้หรือนำไปสู่การปฏิบัติจริง^{๒๔}
- ๓ กลไกในการกำกับดูแลยังเน้นไปที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นสำคัญ ขาดการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม รวมถึงไม่มีกลไกในการเปิดเผยข้อมูลในการติดตาม
- ๔ การดำเนินการของรัฐมีวิธีการปฏิบัติที่ขัดกันระหว่างสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในแผน NAP กับการควบคุมสิทธิพลเมืองและการเมืองต่าง ๆ อาทิ กรณีการออกกฎหมาย หรือข้อกำหนดที่รัดลอนหรือละเว้นการปฏิบัติในบางลักษณะเพื่อให้เกิดการพัฒนาธุรกิจ

การติดตามกรณีร้องเรียนด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในประเด็นผลกระทบจากการลงทุนข้ามพรมแดน จำนวน ๕ กรณี^{๒๔} พบข้อจำกัดต่าง ๆ

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
๑. การขาดกฎหมายกำกับดูแลและควบคุมการลงทุนข้ามพรมแดน (ทั้งภายใน และนอกประเทศ) และการใช้ช่องว่างของกฎหมายภายในประเทศเพื่อบั่น	(๑) การมีช่องว่างทางกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถติดตามเอาผิด บังคับใช้โทษ และดำเนินการเยียวยาได้อย่างแท้จริง (๒) การขาดกฎหมายระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (EHIA)/การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) ข้ามพรมแดน (๓) การขาดกลไกร่วมในการเฝ้าระวังผลกระทบข้ามพรมแดน (๔) การขาดกลไกการตรวจสอบและร้องเรียนบริษัทในประเทศไทย (๕) ภาระในการเฝ้าระวังผลกระทบตกแก่ประเทศที่อาจจะได้รับผลกระทบ

^{๒๔} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตามสถานการณ์ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในการลงทุนระหว่างประเทศ และบรรษัทข้ามชาติ ในแผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๒๓ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

^{๒๕} ประกอบด้วย (๑) โรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (๒) การก่อสร้างเขื่อนปากแง และเขื่อนดอนสะโฮงในพื้นที่แม่น้ำโขงตอนล่าง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา (๓) การลงทุนของธุรกิจน้ำตาล สิวชาติไทยในราชอาณาจักรกัมพูชา (จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเกาะกง) (๔) การก่อสร้างและพัฒนาโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย สหภาพเมียนมา และ (๕) การทำเหมืองแร่บานของ สหภาพเมียนมา

ข้อท้าทาย

๒. การพิจารณารับคำร้อง/คำฟ้อง ทั้งของกลไกในและนอกระบบศาลยุติธรรม รวมถึงสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งสำหรับประเทศไทยหมายถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และกลไกกำกับการลงทุน หรือกิจการทางธุรกิจต่าง ๆ

กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น

กลไกในศาล

- (๑) ความรู้ ความเข้าใจของกลไกตุลาการในการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้อง/คำฟ้องข้ามพรมแดน
- (๒) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย กำหนดให้ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (class action) ที่กำหนดให้ผู้ฟ้องต้องมีกำลังในการสู้คดีจนถึงที่สุด ทำให้ไม่สามารถขอรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้
- (๓) การบังคับคดีที่มีคำพิพากษาจากศาลต่างประเทศ เพื่อให้ได้รับการเยียวยาข้ามพรมแดน ยังไม่สามารถดำเนินการได้โดยอัตโนมัติ ต้องมีการนำคดีมาฟ้องและมีคำพิพากษาในศาลไทย จึงจะสามารถบังคับคดีได้
- (๔) การพิจารณาเขตอำนาจศาล ยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนกำหนดให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องในคดีข้ามพรมแดน ทำให้มีการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคนที่จะพิจารณารับหรือไม่รับคำฟ้อง

กลไกนอกศาล

- (๑) กฎหมายหรือบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับคำร้องของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึง กสม. ขาดความชัดเจน มีบทบัญญัติไว้แบบกว้าง ทำให้เกิดการตีความ และปฏิเสธการรับคำร้องในการรับหรือตรวจสอบการละเมิดที่เกิดจากบุคคล/นิติบุคคลสัญชาติของตนในต่างประเทศ
- (๒) กลไกการดำเนินการขาดเสถียรภาพและความเข้าใจ่องแท้ในการพิจารณาคำร้อง
- (๓) รายงานผลการตรวจสอบ และข้อเสนอแนะขาดการติดตาม กำกับ ทำให้ไม่มีผลใด ๆ ต่อกระบวนการในการตรวจสอบ รวมถึงบทลงโทษต่อหน่วยงานที่กระทำการละเมิด

กลไกกำกับการลงทุน หรือกิจการทางธุรกิจต่าง ๆ บริษัท/ภาคธุรกิจ รวมถึงสถาบันการเงิน และกลไกกำกับการลงทุนส่วนใหญ่ ยังไม่มีกลไกแก้ไขปัญหาหรือรับเรื่องร้องเรียน บทบัญญัติต่าง ๆ กำหนดให้เป็นกลไกหรือมาตรการเชิงสมัครใจเท่านั้น

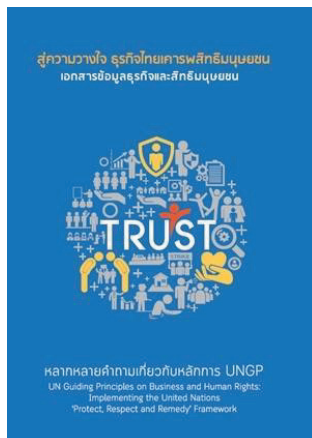
นอกจากนั้น ยังพบว่า รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มักนำเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มาใช้ในการพิจารณา หรือดูแลผลกระทบจากการลงทุนระหว่างประเทศเป็นองค์ประกอบหลักมากกว่าเรื่องสิทธิมนุษยชน

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
๓. การบังคับใช้กฎหมาย และกรอบอายุความ และการขัดกันของกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๔๑	(๑) การกำหนดอายุความการกระทำละเมิดของประเทศต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน หรือในบางลักษณะของประเทศ ไม่มีการกำหนดไว้ ทำให้กิจกรรมการลงทุนหรือการพัฒนาต่าง ๆ แสวงประโยชน์หรือเอาเปรียบจากช่องว่างดังกล่าว (๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕ ใช้หลัก Double Action-ability ทำให้เกิดการะในการพิสูจน์ของผู้ฟ้องมากเกินไป (อาทิ กรณีคดีน้ำตาลที่อุดรมีชัย กัมพูชา) และ มาตรา ๕ ให้อำนาจศาลในการที่จะพิจารณาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ซึ่งการตีความอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้คุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม
๔. การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ หรือการฟ้องปิดปาก (SLAPP)	การใช้กฎหมายคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ฟ้องคดี รวมถึงสื่อมวลชนที่เผยแพร่กรณีการดำเนินการของธุรกิจ หรือโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน
๕. การมีช่องว่างของการรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารหรือผู้ถือหุ้นของบริษัท/ธุรกิจ ไม่ผูกกับบริษัทโดยรวม โดยแม้ว่ามีการพิพาทในต่างประเทศแล้ว แต่ประเทศไทยมิได้ลงนามว่า การดำเนินการผูกพันในประเทศไทย ก็ต้องมีการฟ้องร้องในประเทศไทย	(๑) การขาดกฎหมายควบคุมความรับผิดชอบต่อบริษัทในเครือ หรือการจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทแม่ และบริษัทลูก (๒) การหลบเลี่ยงการรับผิดชอบ โดยใช้การจัดทะเบียนตั้งบริษัทใหม่ในกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ทำให้ไม่สามารถบังคับการรับผิดชอบในประเทศต้นทางของการลงทุนได้ และกลายเป็นความยุ่งยากในการรับผิดชอบ (อาทิ กรณีอุดรมีชัย และเฮงดา) (๓) ลักษณะกฎหมายที่เป็นกำหนดตัวการตัวแทน ทำให้ต้องมีกระบวนการพิสูจน์ความรับผิดชอบ (๔) ความรู้ ความเข้าใจในการบังคับคดี

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
๖. การเยียวยาทางสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะประเด็น ด้านสิ่งแวดล้อม การจ่ายค่าเสียหาย รวมถึง ค่าเสียหายทางจิตใจ	(๑) ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงการเยียวยาอย่างแท้จริง โดยผู้เสียหาย จากผู้ที่กระทำละเมิด รวมถึง การกำหนดค่าเสียหายในทางจิตใจ โดยแม้ว่าจะมี ในคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับ แต่ยังไม่เป็นประเด็น สาธารณะทั่วไป (๒) ในการจัดตั้งกลไกกำกับดูแลการลงทุนของไทย ในต่างประเทศ คณะรัฐมนตรีมีมติประกาศใช้แผน NAP ระยะที่ ๑ แต่แผนฯ ดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับ ในเชิงกฎหมาย ทำให้ไม่มีการยืนยันเกี่ยวกับการเยียวยาผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐและบริษัทที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐไทยต้องมีอำนาจในการจัดการกับการลงทุนหรือการพัฒนาจากต่างประเทศในประเทศไทย โดยใช้หลักป้องกันไว้ก่อน และการฟื้นฟูต่าง ๆ ที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ในขณะที่สถาบันการเงินหรือธนาคารต้องกำหนดให้ทางบริษัทผู้กู้วางเงินประกัน (กำหนดสัดส่วนร้อยละ) จากเงินที่กู้มาไว้เป็นกองทุนป้องกันความเสี่ยง และฟื้นฟูเยียวยาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และไม่ควรสนับสนุนผู้ลงทุน/หน่วยงานที่นำ SLAPP มาใช้กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในทุก ๆ ประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีผลกระทบข้ามพรมแดน
๒. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน เช่น กสม. หรือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งพิจารณาให้รางวัลเกี่ยวกับบริษัทดีเด่นด้านสิทธิมนุษยชน ควรพิจารณาเรื่องสิทธิมนุษยชนในการประกอบธุรกิจอย่างถี่ถ้วน โดยพิจารณาว่าบริษัท บริษัท หรือกลุ่มบริษัทในเครือ นั้น ๆ ถูกฟ้องคดีหรือมีเรื่องร้องเรียนจากชุมชนผู้ได้รับผลกระทบหรือไม่ รวมถึงการทำบัญชีเฝ้าระวัง (Blacklist) การประกอบการธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน
๓. ภาครัฐหรือองค์กรอิสระควรสร้างแรงจูงใจให้รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน บริษัท หรือบริษัทต่าง ๆ ดำเนินธุรกิจตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) อย่างมีธรรมาภิบาลที่คำนึงผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม ผ่านการให้คะแนน Fair Cross Border Business โดยใช้แผน NAP เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยผู้ชนะจะได้รับสิทธิพิเศษบางประการ อาจเป็นการลดหย่อนทางภาษี หรืออื่น ๆ เป็นต้น สถาบันการเงินควรมีข้อกำหนดให้มีการจัดทำรายงานประเมินความเสี่ยงด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักกระบวนการป้องกันไว้ก่อน ในการให้เงินกู้แก่บริษัทหรือโครงการที่จะลงทุนในต่างประเทศ
๔. ประเทศไทยควรเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) หรือควรมีกฎภายในลักษณะเดียวกับกลไกประสานและดำเนินงานกลางภายในประเทศ (NCP) ของ OECD เพื่อรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบและกระจายงานหรือประสานความร่วมมือต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแม้กระทั่งสถานทูตของประเทศต่าง ๆ หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพควรพัฒนาเป็น NCP ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยต้องมียุทธศาสตร์ภาคประชาสังคมและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย NCP ต้องเปิดช่องให้ประชาชนสามารถร้องเรียนได้ง่ายในทุกช่องทาง
๕. หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ตลอดจนบริษัทต่าง ๆ ต้องเปิดเผยสัญญาทางธุรกิจในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลผูกพันกับผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบและตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง
๖. ภาครัฐควรออกกฎหมายให้รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจต้องเปิดเผยข้อมูลห่วงโซ่อุปทาน ทั้งเรื่องแหล่งทุน บริษัทลูกหรือบริษัทในเครือ และการใช้แรงงาน รวมถึงวัตถุดิบที่ได้จากการลงทุนในธุรกิจในทุกโครงการ
๗. ภาครัฐต้องกำหนดให้รัฐวิสาหกิจ บริษัท และบริษัทต่าง ๆ จัดทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) และการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน (TIA) ในโครงการลงทุนต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เป็นกลางหรือมีความเป็นอิสระ

๘. ภาครัฐควรกำหนดกรอบนโยบายทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อรัฐวิสาหกิจ บริษัท หรือบริษัท หากมีการพิสูจน์ได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน และสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจริง และมีกลไกการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนนั้นสามารถเข้าถึงได้อย่างปลอดภัย
๙. ภาครัฐควรประกาศยุติหรือระงับการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินร่วมกับรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ที่พิสูจน์ได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรงหรือมีแนวโน้มที่จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลเผด็จการ
๑๐. กรณีที่พบว่า การลงทุนข้ามพรมแดนของประเทศไทย ไปเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่ถือเป็นอาชญากรรมร้ายแรง หรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ อาชญากรรมสงคราม อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การนำคนมาเป็นทาส การทรมาน การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม และการบังคับสูญหาย ควรไม่นับอายุความในการดำเนินคดีกับผู้ลงทุนดังกล่าว
๑๑. รัฐควรแก้ไขกฎหมายในประเทศเพื่อประกันว่าอายุความจะไม่เป็นการจำกัดสิทธิผู้เสียหายที่ประสงค์จะดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่กระทำขึ้นในต่างประเทศโดยรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทไทย
๑๒. รัฐควรสนับสนุนเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม มีกระบวนการร่วมในการตรวจสอบ ติดตามสถานการณ์ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (การสนับสนุนงบประมาณ หรือการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง)
๑๓. รัฐควรยกเลิกการใช้หลัก Double Action-ability ตามมาตรา ๑๕ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๘๑ โดยใช้หลัก lex loci delicti ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง เท่านั้น
๑๔. รัฐควรนำหลัก A duty of care ในฐานะหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และนำหลักความรับผิดชอบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล (Piercing the corporate veil) มาบัญญัติเป็นกฎหมาย เพื่อดูแลให้เกิดกระบวนการเยียวยา หรือการติดตามบังคับใช้กฎหมายที่ดี และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพิจารณาขยายประเด็นการเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทุกเรื่อง

*ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจเพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน (๒๕๖๐) และ (๒) การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) (๒๕๖๑)

การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) เป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามมาตรฐานต่าง ๆ ที่ดำเนินการได้จริงและสามารถวัดผลได้ โดยเป็นแนวทางหนึ่งที่หลักการ UNGP แนะนำให้ดำเนินการในหลักการข้อที่ ๑๗ - ๒๒ กำหนดกรอบเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้ติดตามประเด็นสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง แสดงความรับผิดชอบ โดยยึดหลักการป้องกัน การลดความสูญเสีย และมีการประเมินผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างจริง และอาจเกิดขึ้นได้ พร้อมการติดตามผลกระทบอย่างใกล้ชิด รวมถึงการสื่อสารต่อสาธารณะ เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการดูแลและเยียวยาอย่างใส่ใจ

กระบวนการ HRDD กำหนดให้การเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยต้อง “รู้และแสดง (know and show)” และเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมี ๕ องค์ประกอบหลัก คือ

๑

การประกาศนโยบายและหลักการที่เคารพต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยอธิบายต่อสาธารณะว่าจะดำเนินการอย่างไรในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอก รวมถึงการระบุความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงสร้างการทำงานของธุรกิจ

๒

การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง หรือมีแนวโน้มอาจจะเกิดขึ้นจากกิจกรรม โดยพิจารณาว่าใครที่ได้รับ/มีแนวโน้มได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการดำเนินงาน ซึ่งธุรกิจจะต้องทำงานร่วมกันโดยตรงกับผู้ที่ได้รับหรืออาจจะได้รับผลกระทบ เช่น พนักงาน/แรงงาน ผู้จัดหาวัตถุดิบ นักลงทุน ชุมชน ท้องถิ่น เป็นต้น

๓

การบูรณาการนโยบายเข้ากับการประเมิน รวมถึงกลไกควบคุมภายในและภายนอก เมื่อมีการระบุปัญหาและจัดลำดับความสำคัญแล้ว ต้องหาทางบรรเทาปัญหาผ่านการบูรณาการ การเข้าถึงการดำเนินงานต่าง ๆ โดยวิธีการขึ้นอยู่กับประเด็น แต่ส่วนใหญ่มักดำเนินการผ่านการให้ความรู้และฝึกอบรมด้วยเครื่องมือและกระบวนการต่าง ๆ โดยประเด็นคาบเกี่ยวตั้งแต่แรงงานไปจนถึงธรรมาภิบาลของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง หากมีการทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยพัฒนา นโยบายและกระบวนการต่าง ๆ ได้ครอบคลุมมากขึ้น

๔

การติดตามและการรายงานผลการดำเนินงาน การรายงานทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักลงทุน เข้าใจว่า ทำไมบริษัทจึงให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิมนุษยชนและมีประโยชน์ต่อผู้ใดบ้าง รวมทั้งการเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งแสดงถึงความโปร่งใสของการปฏิบัติงานของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๕

การแก้ไขให้ถูกต้องและเยียวยา โดยหากพบว่า เป็นผู้ก่อให้เกิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบด้านสิทธิมนุษยชน ควรแก้ไขให้ถูกต้อง หรือมีส่วนร่วมกับการแก้ไขผ่านกระบวนการที่ชอบธรรม โดยจัดตั้งหรือมีส่วนในการจัดตั้งกลไกรับเรื่องร้องเรียนสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจได้รับผลกระทบเชิงลบจากกิจกรรมของตนเอง เพื่อให้เรื่องร้องเรียนเหล่านั้น ได้รับการจัดการอย่างทันท่วงที และมีการเยียวยาโดยตรง

โดยมีข้อเสนอแนะ หลักการทั่วไป วิธีการดำเนินงาน และตัวอย่างการปฏิบัติในการดำเนินกระบวนการ HRDD ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยสรุป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง			
ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
๑. การประกาศนโยบายและหลักการว่าด้วยการเคารพสิทธิมนุษยชน	☛ การสร้างความชัดเจน ความมั่นใจในการดำเนินการโดยภาพรวม ☛ การกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินการอย่างมีพลัง ☛ การตอบสนองต่อ (๑) สถานการณ์ (๒) ความห่วงกังวล (๓) ประเด็นเน้นย้ำที่เป็นความสำคัญ ☛ การสร้างความโดดเด่น ชัดเจนในด้านความรับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน ☛ การมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนานโยบาย	☛ การเพิ่มประเด็นสิทธิมนุษยชนในนโยบาย/การนำมาใช้กับระบบประเมินความเสี่ยงที่มีอยู่แล้ว ☛ การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ด้วยมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Lens) ☛ การบูรณาการกับการจัดการความเสี่ยงและโอกาส ☛ การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ☛ การสร้างความตระหนักรู้ภายในองค์กรให้เข้มแข็ง ☛ การพัฒนานโยบายด้านสิทธิมนุษยชนโดยลักษณะเฉพาะ/ การสื่อสาร และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความต้องการจำเพาะ ☛ ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลักและบรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชน ☛ การกำหนดภาพรวม และกระบวนการหลักเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ☛ การค้นหา หรือระบุความเสี่ยงทางสิทธิมนุษยชน ☛ การระบุความคาดหวังขององค์กรที่มีต่อห่วงโซ่อุปทาน คู่ค้า คู่สัญญา และอื่น ๆ	☺ การมอบหมายความรับผิดชอบให้ผู้บริหารระดับสูงอย่างชัดเจน ☺ การเชื่อมโยง และสร้างความครอบคลุมด้านสิทธิมนุษยชนกับช่องทางที่มีอยู่ และพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ☺ การระบุ จัดการ ป้องกัน และดำเนินการกับความเสี่ยงในประเด็นสิทธิมนุษยชนสำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสถานประกอบการ ห่วงโซ่อุปทาน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ☺ การสร้างกระบวนการ ทำงานร่วม ปรับชุดความคิด และสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมขององค์กรร่วมกัน ☺ การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกที่เกี่ยวข้อง ☺ การใช้ภาษาที่ชัดเจน และดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ☺ การอนุมัติจากผู้บริหารระดับสูง ☺ การสื่อสารนโยบาย กับผู้ที่เกี่ยวข้องตามวิธีการ หรือช่องทางที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
๒. การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง หรือมีแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมของบริษัท	☛ การจัดทำกระบวนการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ รวมถึงทางเลือกของนโยบายหรือกิจกรรมครอบคลุม การเฝ้าระวัง การประเมิน และการเยียวยา ☛ การเชื่อมโยงความเสี่ยงจากระดับสากล จนถึงพื้นที่ปฏิบัติงาน และห่วงโซ่อุปทาน ☛ การพิจารณาหรือคำนึงถึงความเสี่ยงทางตรง และทางอ้อม โดยพิจารณาทั้งปัจจัยรอบด้าน และปัจจัยเฉพาะเจาะจง	☛ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ☛ การจัดอันดับความเสี่ยงตามความรุนแรง ระดับความรับผิดชอบ สาเหตุและผลที่เกิดขึ้น ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม อำนาจ และอิทธิพล ☛ การวิเคราะห์ข้อมูล ☛ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ และกระบวนการต่าง ๆ การจัดทำแผนผังห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบ จนถึงสิ้นสุดกระบวนการผลิต ☛ การระบุห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญทั้งจำนวน และคุณค่า ☛ การทำความเข้าใจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน อาทิ คู่ค้า ผู้ผลิต ผู้รับจ้างเหมาช่วง และผู้จัดหาแรงงาน ☛ การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เชี่ยวชาญจากข้อมูลที่เก็บรวบรวม ☛ การจัดลำดับความสำคัญโดยมุ่งไปที่ความเสี่ยงมากที่สุดก่อน ☛ การพัฒนาแผนตามลำดับเวลาในการจัดการปัญหาที่มีความเสี่ยงสูง ระยะสั้น กลาง และยาว	☺ การประเมินความเสี่ยงในภาพกว้าง (wide risk assessment) ☺ การประเมินผลกระทบระดับประเทศ พร้อมเชื่อมโยงกับการประกอบการธุรกิจ หรือการดำเนินการของห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้อง ☺ การประเมินผลกระทบในทุกพื้นที่ปฏิบัติการ ☺ การประเมินผลกระทบรายอุตสาหกรรม หรือรายการกิจกรรม ☺ การประเมินผลกระทบในห่วงโซ่อุปทาน เน้นที่มาตรฐานจำเพาะในบางด้าน อาทิ แรงงานและแรงงานเด็ก ☺ การระบุปัญหาและประเมินผลกระทบเชิงลึก ☺ การลดทอน (บรรเทา) และจัดการผลกระทบ ☺ การปรึกษาหารือและจัดทำรายงานผลกระทบฉบับสมบูรณ์ พร้อมเผยแพร่รายงานดังกล่าว

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

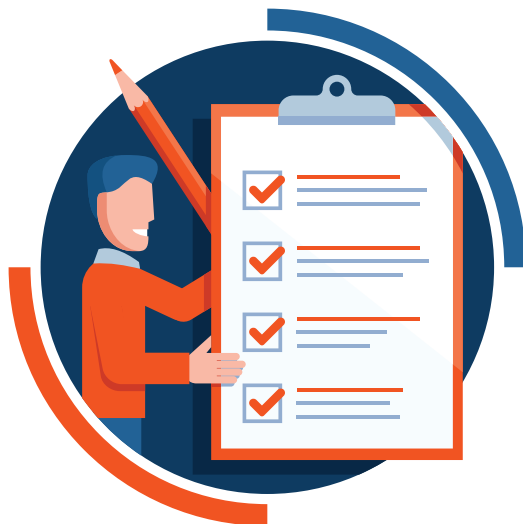
ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
๓. การบูรณาการนโยบายเข้ากับการประเมินรวมถึงกลไกควบคุมภายในและภายนอก	☛ การป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่ค้นพบจากการประเมินและกำหนดกลไกงบประมาณทรัพยากร รวมถึงการติดตามควบคุมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ☛ การจัดทาระบบการติดตาม ควบคุม การดำเนินงาน ตั้งแต่คุณภาพของผู้จัดหาวัตถุดิบ การตรวจสอบความเสี่ยง เบื้องต้น การจัดทำแนวทางปฏิบัติ และรายการตรวจสอบ (checklist) การปฏิบัติงานในพื้นที่ อ่อนไหว การลดหรือกำจัดความเสี่ยง และการเคารพสิทธิมนุษยชน	☛ การสร้างวิธีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ ☛ การจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบเพื่อลงมือปฏิบัติ ☛ การระบุทางเลือกในการป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบ ☛ การสร้างและอาศัย “จุดคานงัด (leverage)” ตามความสัมพันธ์ในการดำเนินงานต่าง ๆ ☛ บันทึกความเข้าใจ (MoU) ☛ สัญญาที่รับผิดชอบ (Principles for Responsible Contracts) ☛ การร่วมลงทุน (Joint Venture) ☛ การเป็นผู้รับเหมาหรือคู่ค้า ☛ การเลือกบุคลากรหลักที่เข้าใจและมุ่งมั่นกับการเคารพสิทธิมนุษยชน และบูรณาการการเคารพสิทธิมนุษยชนเข้ากับเงื่อนไขของสัญญาร่วมทุน หรือความสัมพันธ์ในการดำเนินงาน ☛ การกำหนดให้มีการประเมินโครงการในมิติต่าง ๆ เป็นครั้งคราวโดยผู้ประเมินอิสระ อาทิ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสิทธิมนุษยชน ☛ การบูรณาการวิธีการจัดการผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนเข้ากับข้อกำหนดทางเทคนิคสำคัญ ๆ ☛ การเตรียมความพร้อมให้บุคลากรปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน	😊 โครงการ/กิจกรรมการตรวจเยี่ยมบริษัทคู่ค้า ห่วงโซ่อุปทาน หรือการจัดทำแนวปฏิบัติที่เคารพต่อสิทธิมนุษยชน 😊 การดำเนินการด้านการจัดซื้อจัดจ้างฝ่ายความปลอดภัย และฝ่ายสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชน 😊 การดำเนินการ/การติดตามความคืบหน้าของการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
๔. การติดตามและการรายงานผลการดำเนินงาน	💡 การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดสายสัมพันธ์ของการดำเนินงาน	⚙️ การบูรณาการเครื่องมือที่ใช้อยู่แล้วเข้ากับกระบวนการรายงานภายในที่เกี่ยวข้อง ⚙️ การสำรวจและตรวจสอบบัญชีโดยแยกประเภทข้อมูล ⚙️ การมีกลไกในการรับเรื่องร้องทุกข์ระดับปฏิบัติการ รวมถึงการหาข้อมูลเบื้องต้น ⚙️ การกำหนดเลือกวิธีการติดตามผล ⚙️ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ⚙️ การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ⚙️ การทำระบบการสอบบัญชีภายในมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ⚙️ การจัดทำรายงานระดับต่าง ๆ ⚙️ การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเชื่อถือได้	😊 การจัดทำระบบติดตามและเฝ้าระวัง (Traceability) กิจกรรมตามห่วงโซ่อุปทาน 😊 การปรับปรุง การติดตามผล และนโยบายต่าง ๆ ให้ทันสมัยเพื่อให้สามารถติดตามประเมินการละเมิดสิทธิสำคัญ ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD			
ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง			
ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินการกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
๕. การแก้ไขให้ถูกต้อง และเยียวยา	💡 การกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบการบรรเทา และเยียวยาที่เป็นอิสระเพื่อสร้างความไว้วางใจ และความร่วมมือระยะยาวในการปรับปรุงการทำงาน	🔍 การตั้งคณะกรรมการและผู้บริหารที่รับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน 🔍 การกำหนดให้กระบวนการ HRDD เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดขององค์กร 🔍 การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ และมีระบบการตรวจสอบประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และหลักฐานต่าง ๆ 🔍 การวิเคราะห์หลักฐาน ถอดบทเรียน และจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินการ และป้องกันผลกระทบในระยะต่าง ๆ 🔍 การสื่อสารภายในองค์กร และในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และในห่วงโซ่อุปทาน ให้รับรู้ถึงกระบวนการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน 🔍 การรายงานต่อสาธารณะเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 🔍 การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน โดยสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และในห่วงโซ่อุปทาน	😊 การสื่อสารภายในสร้างความเข้าใจ และความรู้เกี่ยวกับกลไกการบรรเทา และเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน 😊 การติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลจากกลไกการเยียวยา 😊 การจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง 😊 การทำกระบวนการสอบถาม และหารือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ 😊 การสร้างความเชื่อมั่นการดำเนินงานของหน่วยงานกับผู้ได้รับผลกระทบ 😊 การกำหนดกลไกการเยียวยาที่เข้าถึงได้และมีฝ่ายที่รับผิดชอบโดยตรง

อ้างอิง : รายงานการศึกษาวิจัยของ กสม.

รายงานการศึกษาวิจัย มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจเพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน

รายงานการศึกษาวิจัย บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน

รายงานศึกษาวิจัยการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ

รู่รูกักบ
สัทธมบุษยชน

การขับเคลื่อ
ผลการศีกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

สำนักรงานคณะกรรมการสัทธมบุษยชนแห่งชาติ

Office of the National Human Rights Commission of Thailand

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖-๗

๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๐๔๑-๓๘๗๔ โทรสาร : ๐-๒๐๔๓-๙๕๖๖

สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

E-Mail : library@nhrc.or.th, nhrc.library@gmail.com

เว็บไซต์ www.nhrc.or.th

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

9 786168 274149